

ALOYSII ANTONII

V E R N E I I

q. v. et t. d.

ARCHIDIACONI EBORENSIS

D E

ORTHOGRAPHIA

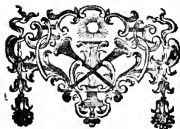
L A T I N A

A D

D I D A C U M

F R A T R E M

LIBER SINGULARIS.



ROMAE. MDCCCXXXVII.

Typis Generosi SalomonI in Platea Sancti Ignatii.

Superiorum Permissu.

Prostant venales apud eundem Typographum.

ALC
7.

01

D



run
nib
& r
can
ut
rai
de

ALOYSII ANTONII VERNEI³

J. V. & T. D. Archidiaconi Ebovensis

D E

ORTHOGRAFIA
L A T I N A

A D

DIDACUM FRATREM
LIBER SINGULARIS.



QVAE multa, Didace frater,
Orthographiæ scriptores
argumenta conglomerant,
quo aliis opinionum sua-
rum rationem ostendant; ea nos & tiro-
nibus imbuendis parum accommodata,
& recte scribendi consuetudini superva-
canea esse censemus. Quid enim interest,
ut quis recte & emendate scribat, explo-
ratum habere, quid Orthographi omnes
de uno vocabulo dixere? e.g. esse de-
cem

A 2

4 DE ORTHOGRAPHIA

cem lapides, qui quoddam verbum per *E* simplex consignatum habeant: novem, qui per *I*: unum tandem, per *T*: nummos vero duos Theodosii, & Valentiniani per *U*: & hujusmodi sexcenta, quæ passim in his auctoribus se offerunt. Quis, tametsi studiis subactus, non dicam cum fructu, sed sine stomacho eos legat, qui omnia, quæ Vossius de *Etymologia* lucubravit, curiose odorantur, & expendunt: veteres omnes codices anxie comparant inter se: nummos, tabulas ex ære, lapides, Grammaticorum cogitata, omnem denique antiquitatem in auxilium vocant; quo persuadeant lectoribus, se se unius pingendi vocabuli scientiam tenere? Quasi satis non fuerit homini vel tironi, vel mediocriter erudito, digitum ad fontes intendisse; ex quibus ipse nullo negotio, si opus esset, hauriret: & omnem scribendi rationem, omnemque auctoritatem promeretur luculenter.

Hæc ego cum aliquando meditarer,

rer, ac discrepantium Grammaticorum sententias mecum ipse reputarem; sine labore intellexi, optime eum consulturum puerorum institutioni, qui, expensis primum veteribus iisque lectissimis monumentis; & Orthographorum opinionibus, in iis quæ dubia sunt, diligentissime consideratis; atque quam maxime fieri potest in concordiam vocatis; quid optimum esset, definiret: ac nullo verborum ambitu, & missis inutilibus documentis, plane & distribute ea, quæ necessaria sunt, conscriberet, & ad usum tironum ederet. Et eo magis mihi persuadebam, e re scholarum esse huiusmodi lucubratiunculam proferri; propterea quod intelligebam plerosque, qui hisce illustrandis laborassent, nec eos quidem interdum, quid anteponendum esset, constituisse: sed adductis in medium documentis, in utramque partem disputare; hæere; immo vero in eligendis sententiis aliquando sibi non constare: adeo ut iis legendis nequea-

6 DE ORTHOGRAPHIA

mus, quid fieri debeat, deliberare. Quo sane vitio nec ipse Christophorus Cellarius, scriptor ceteroqui elegantissimus, & eruditissimus, quique præter ceteros nobis placet, temperat aliquando.

Itaque cum ego inter legendum quædam notassem, quæ utiliora mihi & magis necessaria videbantur; & paulo post, relaxandi animi causa, me in Albanum contulissem; ea, quæ in adversaria conjeceram, paucarum notitium spatio via ac ratione disserui, & litteris consignavi: cum ut in tanta sententiarum varietate constitutum haberem, quid sequi, quidve respuere deberem; tum etiam ut amicorum non nullorum commodo, qui nec vetera monumenta, nec majorum gentium Orthographos pervolvere possunt, consulerem: ac demum adolescentibus nostris, qui polite scribendi laudem adflectant, quo modo possem opitularer. Effecerim, an non, alii incorruptius judicabunt. Sane si aliquid nos in hoc
li-

libro
addid
est; i
dition
lecto
fente
tis eff
nece
mag
den
pol
tho
ego
far
tar
ad
ve

L A T I N A. 7

libro, quod supervacaneum videatur, addidimus, quod certe perpauculum est; id eo consilio fecimus, non ut eruditionis laudem aucuparemur; sed ut lectoribus fastidiosioribus probaremus, sententias nostras ex optimis monumentis esse depromtas: quod sane per quam necessarium est. Plura persequi tum magnitudo voluminis, tum ipsa rei evidentia prohibet. Quamobrem ad propositum veniemus, & hoc libro de orthographia Latina disputabimus. Quam ego eruditionem si contendero necessariam esse iis, qui ad aliquam Latinitatis præstantiam cupiunt pervenire, actum agere videbor; quod vetamur veteri proverbio.

PARS PRIOR

De Orthographia generatim explicat.

C A P U T I.

De littera Majuscula.

Quandonam littera majuscula apponi debeat dictionibus, disquirunt politi homines. Non quod existiment, qui in hanc partem peccasset, eum ab eruditorum albo fore delendum: sed ut morem gerant recentioribus, qui hanc scribendi rationem, veteribus & Græcis, & Latinis ignotam, induxerunt in scholas. Nos, missis inutilibus, quæ magis optimæ consuetudini litteratorum congruentia invenimus, dabimus in præsentia.

I. Itaque apponitur majuscula initio vel versus, vel capitis, vel periodi. Quod si periodus, quæ sequitur, ex antecedenti pendet quodammodo, melius minusculam adhibebis: v. g. *Maximo*

*ximo in eum odio exarsit . multa in eum
evomuit . non illi ullo in loco pepercit .*

II. Apponitur nominibus propriis,
vel rerum animatarum, vel inanimata-
rum sint: v.g. *Deus, Petrus, Roma, Ve-*
suvius, Tiberis, Italia, Sicilia, Afri-
ca, Bucephalus, Sol, Luna: Terra,
Aqua, Aer, Ignis, pro 4. elementis:
Saturnus, Juppiter, etiam pro planetis:
Ilias, Odyssea, Aeneis, cetera .

4. Verumtamen quæ tantum sunt
propria speciei, ut *homo, ver, æstas,*
autumnus, sabbatum, chimæra, an-
gelus, dæmon, anima; etiamsi pro to-
ta specie sumantur, melius sine ma-
juscula scribuntur. Non tamen da-
mnarem, qui etiam in his majusculam
adhiberet in prædicta acceptione .

III. Scribuntur etiam majuscula
nomina propria nationum, *Lusitani,*
Angli, Itali, Seres. Tum & illa quæ
professionem, aut sectam quodammo-
do denotant: v. g. *Gentiles, Ethni-*
ci, Idololatræ, Pagani, Christiani, So-
ciniani, Calviniani, Stoici, Pythago-
rei,

10 DE ORTHOGRAPHIA

rei, cetera: nec modo cum acervatim significant, sed etiam cum aliquem illius professionis designant: ut *homo Calvinianus, Stoicus, Gentilis*.

III. Etiam majuscula scribuntur nomina propria scientiarum, ut *Philosophia, Theologia, Jus, Logica*: immo & artium abjectiorum, *Pictura, Sculptura, Calatura, Nautica*, si pro artibus & disciplinis sumuntur: nam si pro aliqua tantum pictura, aut opere alio ex earum præscripto facto, sufficit minuscula.

V. Majusculam etiam habent appellativa, cum tamquam propria accipiuntur, quæ etiam vocant *appropriata*: v. g. *Orator* pro Cicerone, aut Demosthene: *Apostolus* pro Paulo: *Moralis* pro L. Seneca: *Angelicus* pro B. Thoma Aquinate: *Philosophus* pro Aristotele: *Poeta* pro Virgilio.

Etiam in eundem censum veniunt appellativa alia, cum pro re aliqua determinata, & in significatione nobiliori sumuntur: v. g. *Fides* pro fide habenda.

benda divino testimonio, hoc est pro religione Christiana: *Religio*, *Ordo* pro vita religiosa: *Concilium* pro cœtu Episcoporum: *Ecclesia* pro congregatione Fidelium; nam si sumatur pro aliquo templo, minuscula sufficit: *Comunitas* pro Religione, aut Magistratu, vulgo *Camera*, *Comunidade*: *Capitulum* pro collegio Canonicorum, vel etiam pro comitiis Religiosorum: cum tamen significat caput & sectionem orationis & argumenti, satis est minuscula, nisi in fronte sectionis scribatur.

VI. Majuscula etiam donantur nomina dignitatis & muneris, *Inperator*, *Rex*, *Consul*, *Senator*, *Magistratus*, *Conservatores*, *Respublica* pro Magistratu; nam si significat publicam rem seu utilitatem, minuscula satis est: *Tribunus*, *Centurio*, vulgo *Coronel*, *Capitam*: *Princeps* pro Dynaste, aut Tetrarche: *Dominus* cum eadem significatione usurpatur: nam dum significat privatum dominium, majuscula necessaria non est. Eo-

12 DE ORTHOGRAPHIA

Eodem nomine adficiuntur majuscula, *Papa*, *Cardinalis*, *Primas*, *Patriarcha*, *Archiepiscopus*, *Episcopus*: & minora munera, seu dignitates uti vocant, *Archidiaconus*, *Abbas*, *Canonicus*, cetera. Etiam *Pater* cum significat auctoritatem, & dignitatem, eoque nominamus vel veteres Episcopos, vel Senatores, vel Cardinales: non vero cum significat Parentem. At non habent majusculam nomina artificum, *pictor*, *nauta*, *figulus*, cetera.

§. *Præbiter* vero, *sacerdos*, *diaconus*, *subdiaconus*, *clericus*, nisi sint argumentum nostræ orationis, minuscula congruentius scribuntur.

Eadem de causa distinguuntur littera majuscula dignitatis *abstracta* nomina: ut *Inperium*, *Regnum*, pro dignitate Inperatoris, & Regis; *Consulatus*, cetera. Etiam *Papatus*, *Episcopatus*, *Abbatia*, *Canonicatus*, pro ordine & dignitate, non vero pro officio, aut reditu Ecclesiastico. Idque vel Latina lingua, vel vulgata scribantur: ut

Ca-

Capitania, Governo, Regimento pro munere Tribuni, vulgo *Coronel*; *Tezoireriamôr, Chantrado, Deado*, cetera.

§. Verum appellativa nomina, quæ illa abstracta designant, minuscule scribi satis esse videtur: ut *regnum, civitas, provincia, oppidum, castellum, locus, villa, terra, gens, natio, populus*, reliqua: etiamsi pro nomine proprio accipiantur. Eo magis, quod hæc adhibentur plerumque nominibus propriis, quæ illam habent: iccirco supervacanea est alia majuscula.

VII. Adjectiva nomina quæ ex substantivis propriis, aut hominum, ut *Aristotelicus, Platonius*; aut nationum, ut *Turcicus, Anglicus, Latinus, Asiaticus*; aut sectæ, ut *Christianus, Ethnicus, Gentilis, Calvinianus, Atheus*; aut scientiæ, ut *Philosophicus, Mathematicus, Oratorius*; majuscula primitivorum more scribuntur.

§. Adjectiva vero quæ ex nominibus dignitatis, aut similibus, ut *imperia-*

14 DE ORTHOGRAPHIA

rialis, regius, consularis, senatorius, prætorius, papalis, cardinalicius, minuscula scribuntur. Inportunum siquidem est, tot majusculas adhibere, cum sensus satis superque fit palam, & viri elegantissimi eodem modo scribunt.

VIII. De adverbiiis autem hæc moneo. Adverbia illa majuscula exscribi debent, quæ ducuntur a nominibus propriis, vel hominis, ut *Aristotelice, Platonice, Cartesiane*; vel nationis, ut *Turcice, Anglice, Latine, Gallice*. Cum enim idem significet *Aristotelice*, ac *Aristotelis more*; convenientius majuscula insignitur, quandoquidem illa nomina numquam minusculam habent.

§. Alia vero adverbia, quæ ex disciplinis deducuntur, ut *philosophice, mathematice, grammaticæ*; ut etiam illa quæ ex officiis, v. g. *senatorie, regie, patriarchaliter, papaliter, christiane, gentiliter*; melius minuscula scribuntur: nam & primitiva nomina interdum minusculam habent, & supervacaneum est tot majusculas apponere.

VIII. Quæ

VIII. Quæ hucusque diximus limitari solent a viris politissimis & acerrimi judicii, cum duo vocabula junguntur, quæ seorsum litteram majusculam habent: hæc enim si uniuntur, nomen generale majusculam amittit, & tantum ponitur in alio, quod arctiorem significationem habet. Nam cum majusculæ litteræ minus sint decentes quam minusculæ; quippe quæ æqualitatem versuum, & elegantiam scripturæ interrumpunt; nec nisi majoris distinctionis causa adjungantur; fit consequens, ubi satis distincta sunt vocabula, illam inopportune adhiberi: & consultius esse alterutram tantum scribere.

Hinc bene scribo, *poeta Etruscus, orator Romanus, philosophia Peripatetica, theologia Moralis, secta Platonica, concilium Oecumenicum, Romana ecclesia, historia Litteraria, testamentum Vetus, & Novum, Darius rex, Pompejus consul, fides Christiana, Leo papa, Joannes Episcopus, jus Canonicum, ars Logica, ars Critica, cetera.*
§, Oc-

16 DE ORTHOGRAPHIA

§. Occurrunt tamen casus non nulli, in quibus paullo vehementior ratio suadet, utrumque vocabulum majuscula scribere, vel consuetudinis, vel distinctionis & claritatis causa. Sic nomen *Jesus Christus* veteri more utraque majuscula exaratur, immo plerumque & convenientius singulis litteris majusculis. Etiam *Senatus Populusque Romanus*: nisi forte compendiarie scribamus, S. P. Q. R. & *Excellentissimus, & Illusterrimus*, cum in aliqua inscriptione, aut alio loco scribitur: & nomina propria hominum, tametsi plura sint, *Titus Pomponius Atticus*. In titulis vero librorum, & lapidibus omnia majuscula scribuntur, exceptis particulis *Et, nec, que*, ceteris, si character est rotundior: quod si litteræ omnes sunt majusculæ, etiam *particulæ* veteri more Romano. In inscriptionibus vero capitum, aut sectionum sufficit majuscula insignire vocem illam, quæ est argumentum capitis.

Præterea cum appellationem *Sancti*,

Eli, aut *Beati*, Ecclesiastico more, alicui tribuimus; invaluit usus ut majusculam adhiberemus, hoc modo, *B. Augustinus*: vel etiam cum nomini proprio hominis gentilem appellationem adjungimus: ut *Aristoteles Stagirita*, *Plato Atheniensis*.

Præterea scribuntur etiam majuscula tituli & inscriptiones librorum, cum inter scribendum laudantur: v. g. cum dico, ita Cicero de *Finibus Bonorum*, & *Malorum*: Aristoteles de *Parvis Naturalibus*, cetera. Nam si *finibus*, aut *parvis* minuscula distingueretur, videremur aliis non librum ita inscriptum, sed argumentum libri memorare: iccirco melius hæc majusculis distinguemus. Eodem modo cum via compendiaria aliquid laudo, majuscula perbelle utor: v. g. *V. T. Vetus testamentum*. *J. C. Jesus Christus*: *N. F. M. N. Marci Filius*, *Marci Neps*, cetera: idque vel charactere Romano, vel *curfivo* scribam.

X. Solet etiam materia, de qua
B quif-

18 DE ORTHOGRAPHIA

quisque disputat, majuscula insigniri: v. g. *Grammatica*, *Beneficia*, *Logica*, *Poetica*. Si tamen hæc frequentius occurrunt nomina in eodem capite, sufficit prima vice majusculam apponere, deinde minusculam. Potest tamen hæc littera omitti in charactere mss. si lineam vocabulo supponimus; quod Typographi in *cursum* mutant. e. g. Disputat quis de *Ideis* uno capite: cumque hæc nomina occurrant sæpissime, sufficit scribendo, si necesse est, lineam subtus scribere, *ideis*: quæ, si typo describuntur, *curso* charactere distinguuntur; ne tot litteras majusculas inutiliter multiplicemus: quod tamen pro prudentia scribentis faciendum est.

XI. Adjungitur etiam majuscula animi affectionibus, cum more personarum inducuntur; v. g. *Zelotypia est vehementissima omnium animi motionum. Amor omnia superat. Hæresis nascitur ex superbia. Justus non perterretur irrisoribus perditissimorum hominum.*

XII. Po-

XII. Postremo cum quis loquens inducitur, hujus oratio littera majuscula debet insigniri: v. g. *Alexander admitti Abdolonymum protinus jussit, diuque contemplatus, inquit, Corporis habitus famæ generis non repugnat: sed libet scire, inopiam qua patientia tulerit. Tum ille, Utinam, inquit, eodem animo regnum pati possem. Hæc manus suffecere desiderio meo, nihil habenti nihil defuit.* (1) Quod si sermo, qui alicui tribuitur, longior esset; convenientius puncto finali clauderetur: minimum duobus punctis, hoc modo: *Cum ergo Orator ad P. M. accederet, sic locutus est: Tanta est, B. Pater, tuarum virtutum fama, tanta dicendi vis, tamque exquisita doctrina, ut dum ad te loquor animus me deficere videatur: & quæ alias me, vel cum de gravissimis rebus disputarem, numquam defuit oratio, cetera. Quod si longior fuerit oratio, non solum finali puncto terminari, sed etiam di-*

B 2 fin.

(1) Q. Curtius L. III. c. 1.

20 DE ORTHOGRAPHIA

stincta sectione & paragrapho scribi debet. Idem faciendum cum alicujus verba scriptoris contextui nostro inseruntur.

Parenthesis, quæ pingitur hoc modo, () si est brevis, non est necesse majusculam initio scribere: si vero est longior, potest majuscula non solum initio, sed, si opus erit, etiam in aliquo intermedio verbo poni.

XIII. Solent etiam non nulli majusculam adjicere, cum aliquid in partes dispertiunt, hoc modo: *Peccant hic aliqui duplici nomine: Inscitia, & Vanitate. Inscitia, cum sic faciunt, cetera.* Alii existimant, satis esse lineam supponere, aut *cursum*, hoc modo, *inscitia, & vanitate*. Neutrum præferimus, sed liberum sit alterutro uti.

Mirentur hic aliqui, nos tam longo sermone hanc, de apponenda grandiuscula littera, materiam profecutos esse, quam alii paucis versibus absolvere sibi videntur. Sed mirari desinent si in animo cogitaverint, hanc, quam ipsi parvi faciunt, doctrinam multum

tum conducere, ut quis recte & ordine scribat: & utilissimum esse adolescentibus certas regulas habere, ad quas lucubrationunculas suas exigant: easque non nude propositas, sed exemplis non nullis inlustratas. Quid? si provectioribus etiam? Equidem videmus sapissime homines eruditos, qui ad hunc lapidem offendunt: & cum aliquid sunt scripturi, vel animi pendent, vel tot majusculas apponunt, ut ab aliquo inperito lapidida exaratum fuisse existimes. His nos si vel leviter opitulati fuerimus, quis damnet? At fallimur: condonetur injuria, transcant ad ea quæ sequuntur.

C A P U T I I.

*De scribenda J & V consonantibus;
I & U vocalibus.*

QUOD J & V aliquando, id est; ante vocales vim habeant consonantium, dubium non est, ut sentiunt Grammatici: tantum vo-

B 3 catur

22 DE ORTHOGRAPHIA

catur in dubium, an etiam figura distinguendi debeant. Negat Cellarius cum aliis: affirmat Vossius, & merito quidem: nam si potestate differunt, cur non etiam figura differre debent? Verisimilius est, quod etiam antiquitus aliquod signum apposuissent, quo alia ab alia discriminaretur. Certe Claudius Cæsar loco V consonantis posuit hanc figuram J, quæ erat F inversa: (1) quod etiam in non nullis inscriptionibus habetur. (2) Et etiam J aliquo signo vel lineola in capite signabatur; quo a vocali alia secerne-
retur, uti docet Quintilianus. (3)

Cum autem litterarum figura immutabilis non sit, ut ex ipsis veteribus Latinitatis fragmentis ediscimus; ea propter misso quid veteres fecerint, putamus fieri debere hoc modo, ut etiam figura discriminentur: idque non in charactere rotundiori solum, quod
ad-

(1) Priscianus L.I. pag. 545.

(2) Gruterus, pag. 1065. Fabrettus cap. 6.

(4) L.I. c. 4.

admittit Cellarius; sed etiam in majusculo Romano. Non damno tamen eum qui in majusculis figuram harum litterarum non mutat, quod vult Cellarius; modo mutet in charactere minusculo: sed congruentius puto utrobique mutari. Usu autem & consuetudine invaluit, ut utraque hæc forma **U** & **U** pro vocali majuscula indiscriminatim poneretur.

Veteres ponebant **I** longiusculum in dictionibus, cum duo **II**, aut **EI** apponi deberent; hoc est, cum syllaba erat longa, (1) hoc modo, **DIS MANIBUS** pro *Diis Manibus*: quod recentiores non nulli adoptarunt, aut etiam apicem superinponebant. (2) In brevibus vero syllabis non ponebant. Alii solum scribebant apicem, cum dubitari poterat de syllaba. Utrumque tamen obsolevit: atque recentiores politissimi & oculatissimi, non refragante ipso Quintiliano, hæc omnia rejecerunt.

B 4 CA-

(1) Quintil. L.I. c.4.

(3) Idem ib. c.7.

De Diphthongis.

Diphthongi, auctore Vossio, (1) minimum sunt octo, *ae, ai, au, ei, ey, oe, oi, yi*. Quo modo pronuntiarentur, compertum non est. Suspiciari tamen possumus, sonum ab utraque vocali mixtum habuisse, etsi ad alterutram magis accedentem. Id scimus, antiquos scripsisse per *AI*, quod nos per *AE* efferimus: quod tamen jam obsolevit.

Qui accuratius scribunt separant has duas diphthongos *AE, OE* in litteris majusculis, seu Romanis; quia sic fecerunt veteres Romani cum inscriptiones condiderunt: & omnino abjiciunt has formas *Æ, Œ* ignotas antiquis: nulla enim ratio nos cogit, novas figuras admittere. In minori scriptura, quæ Romana non est, sed Barbara, tolerari

(1) De Arte Gramm. L.II. c.3.

ri possunt . Hæc moneo de his duabus :
nam de reliquis scribendis dubitatio
nulla potest occurrere , quia litteræ
semper scribuntur divisæ .

C A P U I I I I .

*De Partitione vocabulorum
singulorum .*

S Caliger , Vossius , ceterique Gram-
matici oculatissimi censent , quod
in secandis vocabulis , illæ consonæ
jungendæ sint cum vocali sequente , quæ
reperiuntur initio alicujus dictionis vel
Græcæ , vel Latinæ . Itaque si in fine
versus dictio aliqua secanda est , pro-
pterea quod ob angustiam spatii inte-
gra nequit scribi ; pars una in fine scri-
bitur addita lineola - quæ indicium fa-
cit , jungendam esse cum altera parte .
Hæ vero partes hoc modo sunt distra-
hendæ .

I. Si una tantum consona inter
duas vocales habetur , conjungitur cum
se-

26 DE ORTHOGRAPHIA

sequente, si vox in fine versus secunda est, hoc modo: *a-mor*, *le-go*, *di-co*, *se-ro*.

II. Si duæ consonantes similes in medio inveniuntur, altera priori, altera posteriori syllabæ dabitur: v.g. *pel-lo*, *por-ro*, *an-nus*.

III. Sin vero dissimiles consonantes vel duæ, vel tres in medio dictionis occurrunt, dividuntur tantum eæ quæ ab initio verbi nequeunt pronuntiari: v.g. *or-bis*, *tem-pus*, *ul-timus*.

Quod si litteræ hujusmodi initio aliqujus dictionis vel Græcæ, vel Romanæ pronuntiari possunt; tribuuntur vocali sequenti, & ponuntur initio sequentis versus. Hæc melius exemplis, quam ullis præceptis, inlustrantur. Itaque dictiones dividuntur hoc modo:

bd. he-bdomas	Quia di- citur.	bdelium
ch. Te-chna		Cneus
cm. Pyra-cmon		κμέλεθρα, <i>tabes</i>
ct. do-ctus		Ctesiphon
dm. A-dmetus		δμείω

gn.

gn. a-gnus		gnatus
mn. o-mnis		Mnemosyne
ph. na phta		phthisis
pn. Thera-pne		<i>pneuma</i>
ps. scripsi		psittacus
pt. a-ptus		Ptolemæus
sb. Le-sbia	Quia di- citur.	<i>σβίστις</i>
sc. pi-scis		scamnum
sm. Co-smus		Smyrna, Smilax
sp. a-sper		spes
sq. te-squa		squamma
st. pa-stor		sto
tl. A-tlas		Tlepolemus
tm. La-tmius		Tmolus
tn. Ae-tna		<i>θρηξ</i>

§. Excipiuntur composita ex præpositionibus, vel ex aliis dictionibus; quæ non scinduntur alio modo, nisi separando componentes : v. g. *ab-co*, *ad-oro*, *of-tendo*, *et-iam*, *vel-ut*, *ad-co*: vel etiam, *juris-consultus*, *patri-familias*, *alter-uter*, *et-enim*.

§. Excipiunt etiam non nulli voces compositas ex aliis, quæ integræ non sunt:

28 DE ORTHOGRAPHIA

sunt : ut *pæn-insula*, *pot-est*, *neg-otium*,
sus-tineo, *sus-cipio*, *dis-cutio*, *prof-odia*,
pro-dit a *prodo*, *prod-it* a *prodeo*; *red-
 co*, *red-amo*, *ab-domen*, *dis-cors*, *in-ers*,
 cetera. Verum cum hæc non in omnium
 oculos incurrant, sed etymologiæ non
 perfunctoriam eruditionem poscant,
 quam pueri & indocti profecto non ha-
 bent; integrum relinquimus vel hoc
 modo, vel illo superiori uti: eo magis
 quod cum hæ voces non sint integræ,
 sed vitiatæ, non offendit oculos legen-
 tium, si alio & vulgato modo divida-
 mus. Diphthongi autem non dividuntur.

Hæc recentiores diligentissimi.
 Nam veteres plerumque ex origine
 & derivatione vocum divisionem du-
 cebant. (1) Alii per syllabas disjun-
 gebant. (2) Postremo alii voces non
 incidebant. (3) Ex qua varietate ex-
 stitit, ut inperiti fabri aliquando vo-
 ces arbitrato suo, id est, inscite di-
 vide-

(1) Quintil. L.I. c.7.

(2) Cæsellius Gramm. apud Cassiodorum.

(3) Inscriptiones pleræque apud Gruter. &
 allos.

viderent: quod tamen erratum fabrilis fuisse, vel ex aliis lapidibus sit manifestum. Recentiores tamen industrii hisce omnibus occurrerunt, prædictas leges condentes, uti demonstravimus.

C A P U T V.

De Accentibus.

NEc Græci, nec Latini homines, aurea illa Latinitatis ætate scribentes, apices, aut accentus adoptarunt. Curabant illi quidem ut recte pronuntiarent, & in pronuntiando syllabam brevem a longa; elatiorem a submissiore distinguerent: sed id usu & consuetudine, non figuris distinguebant. Quod si aliquando inferiori ætate apponebant, hoc nomine faciebant, ut longam syllabam, si dubia pueris esset, hac nota distinguerent: tum & vocabula, quæ diversa videntur significare, sejungerent; idque puerorum,

gra,

30 DE ORTHOGRAPHIA

gratia, ut scite monet Quintilianus. (1) Quod tamen deteriori ævo præsertim obtinuit: quo enim vetustiores sunt lapides eo magis carent accentibus. Id ipsum confirmant veteres inscriptiones apud Gruterum, ceterosque, in quibus rarissimæ, & eæ quidem inpolite sculptæ, cum accentibus reperiuntur.

Recentiores tamen non nulli misera Adverbia *gravi* onerant, Ablativos singulares *circumflexo*. Id vero ineptissime fieri, & ex dictis colligitur, & plurimis argumentis evincit Cellarius: qui addit longum syllabum vocum sono, & litteris similium, quæ tamen diversa significant, & sine apicibus discernuntur sensu & constructione. Quod si in libris non nullis Ecclesiasticis, indoctorum gratia, adhibentur; reliquis in libris apponendi non sunt.

Ad summum *diacritica* puncta tolerari possunt. his enim utuntur Grammatici, quo dissolutionem syllabæ aut di-

(1) L.I. c.7.

diph
hic en
& tra
syllab
& æ
mum
guris
qui
illis

qui
deter
ea
con
di
hi
ho

L A T I N A . 31

diphthongi indicent : v.g. *solūit* , *soluit* : sic enim ostendunt , primum esse a *solco* , & trisyllabum : secundum a *solvo* , disyllabum . Vel etiam *Caſus* trisyllabum : & *aëre* , quod est corpus subtilissimum , ab *aere* , metallo . Scio hæc figuris litterarum , uti diximus , distinguere posse : non tamen reprehendo qui illis utitur .

C A P U T V I .

De numeris Romanorum .

QUonam modo numeri Romanis characteribus exprimantur , nemo vel leviter eruditus est qui ignoret . Quædam tamen sunt quæ deteriori ætate in usu erant , & postea magis invaluerunt ; tamen a veteri consuetudine Romanorum longe recedunt : quæ nos subjiciemus .

Quatuor exprimitur communiter hisce litteris , *iv* . At Romani veteres hoc modo , *iiii* , ut etiam *xiiii* . & *xxiiii* ,

Ra-

32 DE ORTHOGRAPHIA

Raro admodum occurrit in veteribus monumentis, vulgata illa scribendi forma.

Senarius signatur hoc modo, vi. ut vi. vir. sed sæpius hoc modo, IIII. VIR.

Octo potius viii. quam iix. Sic etiam *novem* potius viiii. quam ix. in vetustis monumentis. Etiam xviii. potius quam iix. *octodecim*, seu *duodeviginti*: ut etiam xviii. *undeviginti*, cetera.

Quadragenta veteres R. hoc modo, xxx. idque frequentius quam xl.

Quadringenta sic, cccc. vel cd.

Quingenta hoc modo l, vel etiam d.

Mille hoc modo cl, postea vero m.

Majores autem millenario numeros suis vocabulis exprimunt. Quod si notis designant, multiplicant millen. hoc modo: clclcl *ter mille*: cclcc *decem milia*: & figura dimidiata lcc *quinque milia*. At majores sic designant, cccclccc *centum milia*: & dimidiata lccc *quinquaginta milia*: cetera.

Aliquando scribunt hoc modo:

III.M.

III.M. *tria milia*: præsertim in milibus
passuum, seu lapidibus viarum. III.M. P.
tria milia passuum.

C A P U T V I I.

De recta interpungendi ratione.

QUanam ætate ratio interpungendi
occeperit, quæquæ illius vicissi-
tudines fuerint, nostrum non
est inquirere. Sufficit monere, Magni
Alexandri ætate non fuisse ignotam,
tametsi non omnibus probaretur: si-
quidem Aristoteles scribit, (1) Hera-
cliti philosophi scripta non habere in-
terpuncta: immo vero operosum esse ea
interpungere. Id autem longum tem-
pus cum in Græcia, tum in Latio ob-
tinuit, ut non nulli apponerent ea, ple-
rique non apponerent: ut ex codicibus
ante hos bis centum supra mille annos
descriptis palam fit: qui sine interval-
lis & sine ullis distinctionibus continua

C

ora-

(1) Rhetoricor. L.III. c.5.

34 DE ORTHOGRAPHIA

oratione scripti sunt. Ut ut est id scimus, hujusmodi notas ab politissimis viris inductas fuisse duplici nomine: primum interspirationis causa, ut interpunctis clausulis legentes, aliqua interposita mora, commodius & facilius pronuntiarent: (1) deinde quo sententiæ recte distinguerentur, & loquentis sensus palam fieret. Hæc tamen non nisi pedetentim, & præsertim post inventam typorum artem, perpolita sunt. Regulæ autem, quæ ab viris acerrimi iudicii constituuntur, sunt hujusmodi.

I. Cum sententia aut periodus omnino finitur, ut nihil addendum superfit, punctum ponitur, quod *finale* vocatur.

§. Ubi vero sententia est concisa, & item altera concisa sequitur, melius gemino puncto separatur: v. g. *Triduo abs te nullas acceperam: nec mirum: nemo enim venerat: nec fortasse causa fuit.*

- (1) Clausulas atque interpuncta verborum animæ interclusio, atque angustie spiritus adtulerunt. Cicero de Orat. L.III. c.46.

fuerat. Plane nihil erat quod ad te scriberem: modo enim discesseras. Gratulator nobis Q. filium exiisse: molestus non erit. (1)

§. Si post punctum finale sequitur sententia superioris non dissimilis, littera minuscula satis est, ut in hac: *Cognovi ego tua studia in amicos, etiam in te amicorum. multum potes nos apud Plancum juvare. novi humanitatem tuam. scio quam sis amicis jucundus. nemo nos in hac causa plus juvare potest quam tu. (2)* Si vero sententia est dissimilis, majuscula est adhibenda. Quod si non modo dissimilis sententia, sed etiam dissimile omnino sequatur argumentum; tunc non modo puncto, & majuscula, sed aliquo intervallo sejungenda est, ut appareat materiae diversitas. Cum vero argumentum justam magnitudinem habet, scribi debet nova sectione, seu *paragrapho*, uti vocant: sic majori distinctione argu-

C 2 men-

(1) Omnia ex Cicerone ad Atticum.

(2) Cicero ad Capitonem L.XVI. ad Atticum.

36 DE ORTHOGRAPHIA

menta differuntur. Id tamen scriptoris arbitrio & intelligentiæ relinquitur, habita ratione & loci, & chartæ.

Aliquando vero periodus *interrogatione* terminatur; cujus en signum [?] v. g. *Quousque tandem, Catilina, abutere patientia nostra? quamdiu etiam furor iste tuus nos eludet? quem ad finem sese effrenata jactabit audacia?*(1)

Aliquando terminatur *admiratione*, hoc modo: *Quam multa & domi, & foris homines nostri fecerunt! quanto opere & incendio religionem Christianam propagarunt! Quod si periodus non nihil admirationis, & interrogationis habet admixtum, alterutro puncto arbitrato scribentis concludi potest.*

In quo illud notandum, admirationem aliquando cum *exclamatione* conjungi, cum *desiderio*, cum *ironia*, cum *indignatione*: v. g.

. *Et quisquam numen Junonis adoret*

Præ-

(1) Cicer. Catilin. I.

Præterea, aut supplex aris inponat honorem! (1)

En ironia cum exclamatione, & indignatione juncta: Est etiam desiderii, ut illud Virgilii (2)

... Ipsique suos jam morte sub ægra
(Dii meliora piis, erroremque hostibus istum!)

Discissos nudis laniabant dentibus artus.

& etiam ironiæ cum simplici indignatione: v. g. (3)

Egregiam vero laudem, & spolia ampla refertis

Tuque, puerque tuus, magnum & memorabile nomen,

Una dono Divum si femina victa duorum est!

Hæc omnia tametsi diversos animi motus indicent, tamen unico signo admirationis satis distinguuntur: quia omnibus his admiratio inest.

C 3

§.Ve-

(1) Aen. I. v. 48.

(2) Georg. L. III. v. 513.

(3) Aen. III. v. 95.

38 DE ORTHOGRAPHIA

§. Veruntamen Manutius censet, hujusmodi signa interdum adjungi non debere, cum periodus longius producitur, ac longitudine sua vel interrogandi, vel exclamandi vis penitus evanuit. Quo casu ex contextu orationis dignoscimus, quonam sensu unusquisque loquatur.

II. *Geminum punctum* tunc scribi debet, cum periodus & sententia est perfecta, adeo ut unico puncto finiri posset: tamen aliquid addendum superest, quo sententiam explicemus, vel aliquo adjuncto inlustremus, aut restringamus. Sit exemplum illud Ciceronis ad Cæsarem: *C. Trebatium cogitaram, quocumque exirem, mecum ducere: ut eum, meis omnibus studiis, beneficiis quam ornatissimum, domum re-ducerem*. Vides hic post vocabulum *ducere*, adferri explicationem primæ propositionis.

Evenit id plerumque, cum sententia plura membra continet, quæ sensus suos habent finitos; & ab eodem,
aut

aut simili verbo reguntur. Quo casu toties geminum punctum debet apponi, quoties periodus absoluta est, & sensum completum facit: v. g. in illo alio Ciceronis: *Hæc tecum coram malueram: sed quia longius fiebat, volui per litteras eadem: ut haberes quid diceret, si quando in vituperatores meos incidisses. . . . Quibus ego certo scio non videri satis multos perisse: qui, si me audissent, quamvis iniqua pace, honeste tamen viverent: armis enim inferiores, non causa fuissent.* Habes hic exemplum luculentissimum.

Postremo geminum punctum adhibetur, postea quam pluries punctum & virgulam in eadem comprehensione posuimus: quo ostendamus, majorem interpunctionem requiri, ac lector aliquantisper quiescat. Idque, quoties major mora requiritur, fieri debet.

III. Subsequitur *virgula*: cujus officium est, non partes sententiæ, aut sententiâs separare; sed nomina, & verba, quæ differunt, sejungere: ut in-

40 DE ORTHOGRAPHIA

telligat lector, quem sensum habeant, & a quo verbo regantur: quo facilius sine ulla hæsitazione & intelligat, quæ legit, & pronuntiet. Hæc ulterius illustrabimus, peculiare casus, in quibus evenit, percententes. Itaque ponitur virgula

1. Ante particulas *conjunctivas*, *disjunctivas*, *adversativas*: v. g. *In domo erat, & villa, & ruri frequenter. Nec in foro visus est, nec in urbe, nedum in subseleis. Aut hoc facies, aut penas dabis.* Quod verum est siue particulæ hujusmodi expressæ sint, siue occultæ: v. g. *Amor, odium, avaritia mortalium animos adfligunt.*

2. Ponitur inter breviores propositiones, quæ ab eodem verbo & persona reguntur: v. g. *Modo secum cogitabat, modo id ipsum exprimebat. Quamne alieno arbitrio dimitteret, memor pristinarum virtutum, venenum, quod semper secum habere consueverat, sumsit.* (1)

III. Scri-

(1) Nepos in Hannibale sine.

3. Scribitur etiam cum propositio aliquo substantivo appposito, ablativo absoluto, aut verbo, aut gerundio, aut participio, & his similibus interrumpitur: v. g. *Geographia, & Chronologia, duo Historiæ lumina, addiscenda sunt. Brevis, mutata voluntate, recessit. Poteris, si lubet, venire. Sic vir fortissimus, multis, variisque persumptus laboribus, anno adquevit septuagesimo. Ac, ut recentiores ostendunt, maxima vi pollet.* Revocatur ad hanc regulam relativum *qui*, ante quod virgula vulgo, & merito scribitur. Nam plerumque aliam indicat propositionem, quæ sensum interrumpit.

4. Separat propositiones quæ necessario nexu colliguntur; vel quia una est objectum alterius, ut *cupio, me esse clementem: scio, te esse calamitosum*: vel quia exprimit aliquod adjunctum, quod tam est breve, ut geminò puncto secerni supervacaneum sit: v. g. *Decem vixit annos, postea quam Ulyssiponem reversus est.*

42 DE ORTHOGRAPHIA

§. Limitantur autem hæ regulæ in his casibus. 1. Inter verba homonyma non scribitur, tamquam supervacanea: v. g. *Vehementer dolet & angitur. Distincte & distribute scribit.* (*) 2. Cum particula &, aut, nec, & his similes ornatus gratia adhibentur: v. g. *Itaque & ea fecit, quæ cupiebat, & multo labore populis persuasit:* vel etiam, *Non audeo neque tacere, neque plane loqui.* 3. Omnino scribenda non est, cum sensus & sententiæ bene distinguuntur, hoc est, cum propositiones sunt brevissimæ, nec ullam con-

(*) Non disputo hoc loco an dictiones, quæ vulgo homonymæ censentur, reapse ita se habeant: nec una plus quam alia significet: immo vero mihi persuadeo, paucissimas esse quæ hac appellatione donari possint. Reliquæ iis tantum sunt homonymæ, qui ad intimos Latinitatis recessus non pervenerunt: ut accurate præter ceteros disputant Vavassorius, de *Vi ac potestate verborum*, & Popma. Hoc breviter dico, virgulam apponi non debere inter ea vocabula, quæ communiter homonyma reputantur.

confusio nem gignunt : v. g. *Ferit cum, gladio, in pectore : Decessit, lente, lente*. Hæc enim tam clara sunt, ut omnino intempestiva sit virgula. Quod si longiores essent partes, rectissime virgula adjungeretur : v. g. *Ferit adversarium suum, gladio utens acutissimo, in ima parte pectoris. Decessit a nobis, atque lente, immo & lentissime persecutus est eum*. Itaque virgulæ caute, & non nisi cum sensus cogit, sunt scribendæ.

Etiam *parentthesis* ab Orthographis in censum virgularum deferitur. Nota est hujusmodi, () qua nota ea includuntur, quæ nec sententiæ partes sunt, nec ab ullo verbo antecedente, aut consequente reguntur ; sed tolli possunt quin sensus mutetur ; adduntur tamen explicationis gratia : v. g. *Non sum prædicaturus (tametsi id jure facere possem) quantas, quamque præclaras amoris significationes dederit. Quem postea quam occidit (o facinus hominis inauditum !) canibus comedendum dedit*

44 DE ORTHOGRAPHIA
*dit . Jurisprudencia (sic scribit Cicero)
sine Philosophia nequit consistere .*

Quod si sententia brevior est , nec
a sensu omnino sejuncta , duabus vir-
gulis debet separari : v. g. *Amor , uti
diximus , est animi motio vehementissi-
ma . Cato ; ut opinor , Romanos virtu-
te superavit .*

Unum moneo , ante parenthesin
nec virgulam , nec punctum scribi debe-
re , ut multi faciunt : ipsa enim est inter-
punctio . Nisi forte sententia absoluta
parenthesis scribatur : quo casu punctum
finale , aut duo puncta ante parenthesin
debent scribi . Nec etiam sine sententiæ ,
quæ parenthesi concluditur , ponitur vir-
gula . In medio vero , si longior est , omnia
signa possunt apponi . Cavendum tamen
a longiori , & frequentiori parenthesi ,
quæ obscuritatem orationi offundit .

III. Restat *punctum , & virgula* :
Ponitur cum sensus orationis majorem
interpirationem postulat quam virgu-
la , minorem vero gemino puncto : hoc
est , cum propositio aliquem sensum
præ-

præfert, sed qui satis non est, ut mentem scriptoris omnino percipiamus: sed adhuc alterum membrum expectamus, quo sententia omnis certo habeatur. Itaque ponitur

1. *Punctum & virgula*, quando propositio ab his verbis incipit: *Etsi*, *Tametsi*, *Sicut*, *Quamvis*, *Qualis*, cetera. Nam hujusmodi particulae ad alias feruntur, & aliud membrum orationis requirunt, quod sensum perfectum reddat: v.g. *Etsi ea est perturbatio omnium rerum, ut sua quemque fortuna maxime pœniteat; nemoque sit, quin ubi vis, quam ibi, ubi est, esse malit; tamen mihi dubium non est, quin hoc tempore bono viro Romæ esse miserrimum sit.* (1) *Sicut apes ex plurimis floribus mel suavissimum colligit; item igitur Philosophus ex plurium, & lectissimorum librorum lectione recte dijudicandi facultatem comparat.* In primo exemplo, illud *Etsi* adsciscit *Tamen*: in altero, *Sicut* requirit *Item igitur*:

2. *Quantum*

(1) Cicero ad Diverfos lib. VI. epist. 1.

46 DE ORTHOGRAPHIA

2. Quando aliquid in partes disper-
timus: v.g. *Cæsariani milites alii in fu-
gam se dedere; alii strenue dimicarunt.
Illi intercepti ab equitatu Pompejano
misere fuere concisi; hi in duos manipu-
los collecti victoris inpetum aliquam-
diu sustinuerunt*. Ratio est eadem: nam
in his propositionibus vocabula alii,
illi sunt relativa, & indicant partes,
quarum aliæ alias expectant, quo tota
narratio absolvatur.

3. Quando instituitur duorum com-
paratio, aut quasi oppositio. *Comparatio*,
ut *Nihil dissimilius, quam Logica,
& Poësis: Hæc fictionis venustate de-
mulcet aures legentium, & errorem pro
veritate inducit; illa verum a falso se-
cernit, & mentem inlustrat ne aliud pro
alio accipiat*. *Oppositio*, ut *Tanto fu-
rore irruit in eos, ut sua & aliena;
amicos & hostes; domesticos & externos
profligavit*.

4. Quando alia propositio oratio-
ni inferitur explicationis gratia, & sen-
sum interrumpit quodammodo. Hoc
loco

loco simplex virgula est parum: duo puncta nimium: adeoque virgulam & punctum interponere necesse est: v. g. *Cneus Pompejus Magnus, quem totus Oriens in fidem receptus adoraverat; ipse fasces lictorios janua Posidonii philosophi submitit: Et hoc facto professus est, aliquid majus se ipso haberi.* Hoc præcipue in usu est, cum propositiones insertæ sunt longiores, & quo a reliquis periodi membris secernantur, major interpunctio adhibenda videtur. Itaque generalis est hæc præceptio: Quotiescumque major, quam virgula, separatio requiritur; *punctum* Et virgula merito adjungitur.

Hæ sunt præcipuæ regulæ, quas viri politissimi, & acerrimi judicii servant scribendo. Nihilominus hæc omnia possunt alio & alio modo ad scripturam accommodari, si natura periodi & ejus membra id poscant. Nam inter scribendum tot occurrunt varietates periodorum, ut vis ad has regulas omnia exigì possint. Itaque nemo homo, quam-

48 DE ORTHOGRAPHIA

quantum libet follers sit, ita iis adhæret, ut non aliquando ipsius periodi causa recedat. Adeoque scriptor pro suo studio & prudentia hujusmodi leges ad singulares casus applicabit.

Tota autem mutationis ratio ad hæc duo revocatur, *brevitatem periodorum, & sensum verborum quibus altera pars incipit periodi*: quæ in causa est cur supervacanea videatur major sejunctio, sed minori contenti finis: modo *periodus ac sententia satis distincta videatur*. quod unum in interpungendo advertere necesse est.

Habes exemplum de *puncto finali* in hac Ciceronis propositione: *Cum Lyfone Patrensi est mihi quidem hospitium vetus: quam ego necessitudinem sancto collendam puto: sed ea causa etiam cum aliis compluribus: familiaritas tanta nullo cum hospite: Et ea cum officiis ejus multis, tum etiam consuetudine quotidiana ita est aucta, ut nihil sit familiaritate nostra conjunctius.* (1) Hujus
fen-

(1) Litteris ad Diversos.

sententiæ membra poterant puncto unico terminari, uti paullo ante docuimus: tamen ob eorum brevitatem, & cum primo connexionem, duobus clauduntur. Immo vero aliquando *virgula* loco puncti ponenda est, cum periodus est brevissima: v. g. *Nihil amabilius virtute, nihil quod magis alliciat homines. vel etiam: Qui amat, & bona, & mala amici sua reputat, nihil alienum putat, ut sentiunt Philosophi.* Poterant hæc membra gemino puncto separari: tamen brevitatis gratia virgula sufficit, quæ satis membra sejungit.

2. Eodem modo de *gemino puncto* debet judicari. Etenim occurrunt sententiæ, in quibus sufficit punctum & virgulam apponere, vel nudam virgulam, loco gemini puncti: v. g. *Gravis oratio sæpe inperitis videtur ea, quæ turget; non secus ac corporis bonam habitudinem tumor imitatur sæpe.* In *turget*, quod gemino puncto terminari deberet, *punctum & virgula*, vel simplex *virgula* satis esse videtur. Quod si

D sen-

sententiam producerem, duo puncta essent necessaria, hoc modo: *Gravis oratio saepe inperitis, & qui decorum orationis ignorant, ea præter ceteras videtur, quæ turget & inflata est; cum aut novis, aut priscis verbis, aut duriter aliunde translatis, aut gravioribus, quam res postulat, aliquid dicitur: non secus ac inperitis Medicinæ corpora tumentia bonam habitudinem præ se ferre videntur.*

§. Sin vero secundam partem verbis non tam connexis inciperem, fortasse unicum punctum, immo & littera grandiuscula esset necessaria: v. g. *Eodem modo qui Medicæ artis rudes corpora humore tumentia intuentur, interdum sibi persuadent, se non ægrotum corpus, sed sanum, & bonam habitudinem præferens videre.*

3. Valet eadem ratio etiam in puncto & virgula: quæ, cum membra sunt brevissima, & satis se ipsis distinguuntur, locum cedit simplici virgulæ: v. g. *Duplex in hac materia Philosophorum est*

est sententia: altera Hugonis Grotii, altera Samuelis Puffendorffii. Post Grotii, si membrum aliquantulum produceretur, apponi deberet punctum & virgula: tamen brevitatis causa virgula satis est.

Contra vero illæ ipsæ propositiones, quæ, si breves essent, puncto & virgula bene sejungerentur; si multum producuntur, non modo duplici puncto, sed finali puncto clauduntur, uti antea demonstravimus. Immo vero, quæ sequuntur, interdum nova sectione & paragrapho exarari debent: v.g. Si plures rationes adduco, & unaquæque earum justum argumentum facit, quælibet novo paragrapho debet scribi. Quod secus esset si forent brevissimæ: tunc enim vel puncto & virgula, vel gemino puncto separari possent.

Postremo & virgula aliquando omittitur, cum tanta est brevitatis periodi, ut sine illa bene intelligatur: immo vero, si apponeretur, negotium legentibus facesset: v. g. *Vidi eum, hircemet oculis, in foro, colloquentem,*

52 DE ORTHOGRAPHIA

cum Titio. He virgulæ iis in locis ponuntur, ubi ex regularum præscripto poni deberent: tamen cum periodi membra verbis simplicibus absolvantur, inapte illæ virgulæ inferuntur: quia tantum abest sententiam inlustrent, ut potius reddant obscuriorem. Multo enim clarius est sensus, si tantum in vocabulo *foro* ponatur, quam si in reliquis. Reliquos casus jam supra commemoravimus.

Vides igitur hujusmodi regulas, tametsi summo consilio constitutæ sint, & ab omnibus quam maxime accommodatæ ad *sejungendas* sententias existimentur; nihilominus pro scribentis prudentia ad membra singula orationis esse aptanda. Itaque eas, quod ad ejus fieri poterit, servet scriptor: nisi forte vel *brevitas periodi*, vel *sensus verborum* cogat majorem, aut minorem interpunctionem adhibere. Quod tamen ita faciet, ut orationis partes satis distinctæ sint, & illius sensus nullo negotio percipiatur. Hic enim præcipuus est finis interpunctionis, uti diximus.

PARS

PARS ALTERA⁵³

IN QUA

De Latina Orthographia particulatim
disquiritur.

C A P U T I.

De ratione investigandi Orthographiam.

EX duobus fontibus emendata Orthographia vocum dimanat, *ratione*, & *auctoritate*. Ratio sumitur ab *origine* vocum, & accurata earumdem *dislinctiōe*. Auctoritas vel ex vetustis monumentis, ut sunt *codices*, *lapides*, *tabulae*, *numismata*: vel ex consensu Grammaticorum veterum.

Ac primum *verborum origo* non firmam præbet regulam, cur de Orthographia judicemus. Nam, ut scite monet Daufquius, tot sunt vocabula quæ ab origine sua deflectunt; ut qui originem in omnibus sequi velit, aliam linguam,

D 3

quam

54 DE ORTHOGRAPHIA

quam qua Latini utebantur, fingat necesse est. Utiliter tamen aliquando in dubiis rebus adhiberi potest, si modo considerate adhibeatur.

Distinctio autem vocum tametsi in quibusdam, quæ similiter scribuntur, & una adhibita littera possunt se jungi, habeat locum; in omnibus tamen non item. Cum enim consuetudo obtineat, ut pleræque voces, quæ diversa significant, sine ulla distinctionis nota scribantur, ut plurimis adductis vocabulis evincit Cellarius; (1) fit consequens, & alias sine distinctione scribi posse: nisi ex iis sit quæ a longo tempore habent distinctionem, ut *Habeo*, & *Abeo*. adeoque ex illa argumentum bonum peti non potest.

Jam ut de *auctoritate* dicamus, perspicuum est, veteres codices plurimis erroribus scatere. Ac primum librariorum incuria, & inperitia menda nimis multa in eos irrepere debuisse est certum. Quis enim ignorat, quot flagitia

(1) In Orthographia p. m. 52. 53.

gitia librarii nostri, qui aliquid exscribunt, admittant? Quis nesciat, diligentissimos scriptores vel oscitantes, vel occupationibus distractos menda non nulla, dum scribunt, facere? Quid ergo de illis suspicabimur, qui operam suam aliis locabant, & ex festinatione scribendi emolumentum non poenitendum capiebant? qui ea quæ ex dictante excipiebant, vel male intelligebant, vel male exarabant? Quid? si ex codice turpiter exarato sua descripserunt? Nam dubitari non potest, quin Romani plurimi, ut nostri, litteras male depinxerint, vix ut satis possent intelligi. Jam si in hujusmodi scripta librarius inperitus incidit, si ea festinanter exscripsit, si aliis indoctioribus dictavit; quot monstra mendorum inde nascuntur!

Ad hæc mutatio characterum quin plurima menda genuerit, dubitari non potest. Nam veteres Romani characteribus majusculis utebantur, ut etiam nunc in inscriptionibus habetur. Postea labentis inperii ætate invaluit scriptura

56 DE ORTHOGRAPHIA

Longobardica, huic nostræ similior; qua exarati sunt plerique omnes veteres codices, qui exstant: rari siquidem antiquiore Romano. Hæc autem mutatio ut maximam in litteris, & vocabulis mutationem induceret necesse fuit. Nam plurimæ in vetustiori charactere sunt similes, quæ in alias adfines possunt mutari, (1) & sine dubio ab indotis mutatæ sunt.

Addas Romanorum scribendam, quæ plerumque obtinebat, sine intervallis, sine interpunctis verborum, perpetua & continua oratione; ut etiam nunc in plurimis codicibus, præsertim in Pandectis Pisanis, habetur: (2) quod causam profecto dedit copulationi, & quasi adhæsioni vocum; ex qua & litterarum non nullarum ablatio, & rursum earundem adjectio, & transpositio, ac demum mutatio insignis existit. Addas vetustatem, quæ & plurimas litteras

(1) Vide Mabillonium de Re Diplomatica L.V.

(2) Auctor est Angelus Politianus, testis oculatus, in Miscell. cap. xxxxi.

teras delet e membranis, & vocabula contaminat. Addas denique eorum audaciam, qui, cum aliqua hujusmodi flagitia offenderent, idque deteriori ævo, ex ingenio potius, quam ex antiquis monumentis, aut ex analogia, ea emendarunt. Tum demum intelliges, plurima menda antiquis codicibus inferi debuisse, quæ veteris Latii orthographiam turpiter depravarent.

Nec dubitare sinunt hujusmodi conjecturas esse veras, codicum *variantes lectiones*, uti vocant, quæ ad margines emendatissimorum librorum typis descriptorum videntur: in quibus non solum aliæ & aliæ voces, sed alio & alio modo depictæ oculis occurrunt. Altero post Virgilii obitum sæculo quædam verba, quæ non in omnibus Maronis codicibus eadem legebantur, non uno loco Gellius adnotavit. (1) Id ipsum Servius ad pleraque Virgilii loca scribit: idem Caper, & Hyginus, & alii Grammatici scriptum reliquere. Sed, quod

(1) Noctium Atticarum L.I.c.21. & sæpe alibi.

58 DE ORTHOGRAPHIA

quod mirere, ex solis vetustis Maronis nostri codicibus vir doctissimus Pierius Valerianus tot *variantes* collegit, ut justæ molis volumen concinnaverit. Itaque ex codicibus veteribus certo nobis non constat, qualis nam fuerit singularum vocum orthographia. Tamen si plerique omnes consentiunt, in iis præsertim quæ aliunde clare non habentur, non inepte iis adsentimur.

Lapides vero, & *tabellæ*, & *numismata*, quæ vel antiquissimis Romanæ reipublicæ temporibus, vel sequiori ævo & labente jam Latinitate incisa fuere; cum ab inperitis fuerint vel adornata, vel sculpta, propterea quod recte scribendi studium & scientia evanuerat; & ipsa suis nævis non carent. Quæ vero feliciori ævo exsculpta fuere; aut saltem quæ, tametsi ætate deteriori, publica auctoritate fuere insculpta, & in omnium oculis & manibus versabantur; maximam fidem faciunt accuratæ orthographiæ. Nam quis sibi persuadeat, inscriptiones hujusmodi, quæ

quæ non rudium modo, sed politissimorum hominum oculis & judicio subijciebantur, flagitiis abundare? At enim, inquiunt, numismata plurima habent novas litterarum figuras, contractiones, nexus, cultissimis scriptoribus incognitos: tum & lapides, ac tabulæ, quia ab inperitis cælatoribus sculptæ fuere, & ipsæ nævis non nullis inquinari possent. Fateor: sed hæc nihilo obstant emendatæ reliquorum orthographiæ.

Ac profecto angustia spatii in nummis caussa fuit, cur illa compendiaria scribendi forma uterentur, & litteras ligarent: quæ tamen mutationes non rejiciunt correctiorem orthographiam. Nam ubi angustia spatii non cogit, ut in lapidibus, & tabulis æneis, omnia plerumque plane & distincte habentur expressa.

Neque vero sculptores, & cælatores, tametsi a plerisque non multo his nostris eruditiores judicentur, tam fuisse rudes existimabimus, ut nimis mul-

60 DE ORTHOGRAPHIA

multa flagitia scribendo admiserint? Enim vero Augusteo ævo, immo & post, Latina lingua illis erat vernacula: & multo politius & emendatius vel homines de trivio, mea quidem sententia, loquebantur; quam plerique eorum qui hac nostra ætate Latinam linguam docent cum laude. Quod ex veterum scriptis, & ex ipso Cicerone colligimus: qui plurima exempla suppeditat quæ evincunt luculenter, quanta in illis recte scribendi, & pronuntiandi cura, ac studium exstiterit. Accedit quod cum publica decreta a coloniis condebantur, quod ad Augustum mittenda erant, teste Svetonio, (1) a doctissimis componebantur: ne Augusti, quem severum verborum censorem noverant, oculos offenderent. Itaque monumenta illa, quæ melioribus sæculis condita fuere, nobis emendatiorem orthographiam polliceri videntur.

Ad hæc quis censeat lapidum inscriptiones, ut ut ab inperitis fabris in-

(1) Cap. 46.

incisæ, arbitrio & eruditioni illorum commissas fuisse usque adeo, ut aliorum censuram non subierint? Quod si hoc nostro ævo inscriptiones quælibet non nisi a viris litteratissimis adornantur, ac post multam meditationem monumentis mandantur; item igitur in illa ætate evenire debuisse suspicari debemus: & quo magis publicæ eæ erant, eo majori cum cura lucubratas fuisse merito suspicabimur. Ut mirer esse viros doctos, (1) qui tantum codicibus suis tribuant, qui in recessu familiari a quopiam fuere descripti: nihil autem aut fere nihil deferant lapidum inscriptionibus, quæ in omnium oculos, & reprehensionem incurrebant.

Sane cum Cn. Pompejus, vir ille quidem vel Ciceronis judicio doctissimus, & elegantissimus, in publico quodam monumento tertium sibi delatum consulatum incidere curaret; & dubitaret, num se Consulem *tertio*, an vero

(1) Christianus Beemans; Manud. ad Lat. ling. c. XVIII.

62 DE ORTHOGRAPHIA

ro *tertium* nuncuparet; detulit ad Ciceronem, qui respondit, ne legentium & diversa existimantium censuram subiret, scribendum esse, CONSUL TERT. quo facilius scripturæ compendio reprehensionem vitaret; si quisque, quæ sibi deesse viderentur, suppleret. (1) Superfedemus aliis exemplis, ne te longa oratione fatigemus. Quod si in uno verbo incidendo, quod exiguum sane negotium videretur non nullis, tam morosi erant viri docti, ut amicos & peritiores consulerent; dubitare non possumus, reliquas inscriptiones, quæ publica auctoritate conditæ erant, immo & monumenta alia de peritiorum consilio fuisse insculpta. Adeoque si aliqua in illis vocabula vel simplici, vel gemina consonante, vel alio & alio modo scripta reperiuntur; utroque modo a Romanis elegantissimis pronuntiari, non inmerito judicabimus, præsertim si alia adjuncta nos juvent.

Supereſt *Grammaticorum* auctoritas:

(1) Gellius L.X. c.I.

tas:
pan
funt
gnan
est d
liori
diver
porib
roga
Ort.
vit:
mat.
tim
sens
scri
max
cum
temp
scrib
tate.

(1) L
(2) J

tas : quæ quidem non cæco modo usurpanda est, sed cum dilectu. Etenim sunt ipsi aliquando sibi invicem repugnantes : quo casu ex aliis principiis lis est dijudicanda : ac præsertim ex meliori consuetudine. Nam certo scimus, diversas scribendi formas diversis temporibus exstitisse ; quarum aliæ alias abrogarunt : (1) dicente Quinctiliano, (2) *Orthographia quoque consuetudini servit : ideo sæpe mutata est*. Itaque Grammaticorum veterum sententia, præsertim si consuetudini, hoc est, consensui eruditorum & eorum qui Latine scribendi laudem habent, congruit ; maximi momenti est. Consuetudinem cum dico, eam appello, quæ vigeat tempore quo meliores Grammatici scribebant, non dum collapsa Latinitate. Scite admodum Quinctilianus ;

Nam

- (1) Latinos eandem scribendi rationem perpetuo non tenuisse, exemplis non nullis approbat vir doctissimus *Christianus Falsterus*, in *Cogitationibus Philologicis*, p. 172.

- (2) L.I. c. 7.

64 DE ORTHOGRAPHIA

Nam fuerit pæne ridiculum, malle sermonem quo locuti sunt homines, quam quo loquuntur. Adeoque quæ vigeant felicioribus sæculis, & prorsus fundamentis non carent, anteponenda sunt.

Fundamenta igitur, quibus Orthographia inniti potest, sunt lapides, nummi, inscriptiones ceteræ: dein auctoritas eruditorum veterum: postremo codices vetustissimi. Cetera non aspernamur: sed iisdem non multum deferimus: nec ex analogia, & etymologia ratiocinabimur, nisi in rebus quæ ex aliis monumentis recte duci non possunt, & omnino harum subsidium exigunt. Habenda etiam est in non nullis ratio *euphoniæ*, seu suavitatis appellandarum litterarum: quam & veteres, & Cicero ipse in Oratore, maxime habuerunt. Hisce præceptionibus controversiæ omnes debent finire, si modo non oscitanter, & inconsiderate, sed sapienter adhibeantur.

CA-

CAPUT II.

De singularum vocum Orthographia.

R Eliquæ sunt voces ipsæ, quarum singularum scribendi formam, subjicimus, si primum monemus, orthographiam vocum, quæ litteris majusculis descriptæ sunt, nobis præter ceteras probari. Quod vero alias addidimus, quas non probamus, causâ hæc fuit, ut adolescentes doceremus, non omnia, quæ nostris placitis repugnantia videntur, tamquam errata orthographiæ esse notanda: propterea quod plurima, quæ nobis non placent, viris litteratissimis placent, qui in aliam sententiam disputant. Nos meliora exhibemus: reliqua interdum non improbamus. Si vero duæ voces similes majusculis litteris scriptæ occurrunt, neutram præferimus: nec enim nobis liquet, utram antepondere debeamus: sed alterutra uti jus est.

E

Pri-

66 DE ORTHOGRAPHIA
Primum autem de præpositionibus in
compositione, deinde de reliquis vo-
cabulis dicemus,

A

*Præpositiones quæ in compositione
mutantur.*

A B ante F mutatur: AFUI, *Absui*;
AUFUGIO.

AD ante F permanet ex Agræ-
cio, Casellio, & aliquibus inscriptio-
nibus, sic Cellarius. Alii vero ex Pri-
sciano euphoniæ causâ D mutant in F.
ADFICIO, *Afficio*: ADFINIS, *Affinis*:
ADELUO, *Affluo*: ADFUTURUS, *Affutu-
rus*: AFFECTUS, *Affectus*: ADELICTUS,
Affictus: ADFATIM, *Affatim*: ADFERO,
Affero.

AD ante G mutatur ex Agræ-
cio, Cassiodoro, Prisciano, idque eu-
phoniæ gratia. AGGERO, AGGREDIOR,
Adgredior: AGGRESSORES, *Adgressores*.
In-

Invenitur tamen in libris veteribus *Adgredior*, *Adgressus*, *Adgressores*, quod non condemnamus. AGNOSCO, AGNATUS verisimilius est, quod sint pro *Adnosco*, *Adnatus*.

AD ante L & mutatur, & permanet, idque meliori ævo. Plerumque tamen euphoniæ causa mutatur, approbante Cellario: si excipis *Adlocutionem*, quæ etiam in nummis sub Caligula, & Nerone legitur. ALLEVO, *Adlevo*: ALICIO, *Adlicio*: ALLECTUS, *Adlectus*: ALLEGO, *Adlego*: ALLUO, *Adluo*: ALLABOR, *Adlabor*: ALLOCUTIO, *Adlocutio*.

AD ante M permanet invariata, ut ADMONEO.

AD ante N dubia res est. Frequenter servatur, ut ait Priscianus, & Agræcius: & in libris Juris est ADNOTARE, ADNOTATIO: & in veteribus codicibus D semper servatur. Itaque scribemus, ADNUI, *Annui*: ADNOTO, *Annoto*: ADNITOR, *Annitor*: ADNUNTIO, *Annuntio*. Vulgo tamen mutatur suavitatis gratia.

68 DE ORTHOGRAPHIA

Ad ante P meliori ævo mutatur, ex lapidibus: si pauca verba excipis quæ in Pandectis sunt, *Adprobare*, *Adponere*, *Adpendere*: ubi tamen alia per duo pp inveniuntur. A Constantini temporibus servari cœpit, ex Cellario. APPAREO, *Adpareo*: APPELLO, *Adpello*: APPLICO, *Adplico*: APPROBO, *Adprobo*: APPENSUS, *Adpensus*: AFFONO, *Adpono*: APPRIME, *Adprime*.

Ad ante Q servatur integra in lapidibus, uti refert Pierius. ADQUÆSCO, *Acquiesco*: ADQUISITUS, *Acquisitus*: ADQUIRO, *Acquiro*.

Ad ante R variat. Plerumque in libris servatur, Prisciano, & Agroe- cio consentientibus. Sed etiam alii libri optimi non habent. Nos putamus recte integram scribi: aliquando tamen aurium caussa abjicere possumus D. ADRIDEO, *Arrideo*: ADRIPIO, *Arripio*: ADROGO, *Arrogo*: ADROGANS, *Arrogans*: ADREPO, *Arrepo*.

Ad ante S antiqua monumenta servant: ADSIGNO, *Assigno*: ADSERO, *Assero*.

L A T I N A. 69

sero: ADSECTOR, *Affertor*: ADSIDEO, *Affideo*: ADSEQUIOR, *Assequor*: ADSIDUUS, *Affiduus*: ADSUM, ex lapidibus apud Cellarium. Quod si S cum alia consonante sequatur, aliquando mutatur, ut ASPICIO, ASPECTUS: aliquando servatur integra, ut ADSPICIO, ADSPECTUS, ADSTRUO, ADSTO, ADSCISCO, ADSCRIBO, ADSPIRO, ADSTRINGO, ADSCENDO: quæ melius per S, quam sine illo scribuntur, ex Cellario.

Ad ante T servant meliores lapides, Festus, Varro. Quædam inscriptiones recentiores mutant, quod etiam deteriori ævo invaluit. ADTOLLO, *Attollo*: ADTULI, *Atiuli*: ADTRIBUO, *Attribuo*.

ADTESTATUS, ADTEGARE, ADTRITUM, ADTUBERNALIS, ADTRIBUTUM, ADTINGO, ADTENTO, melius per D, quam per duplex TT scribuntur, ex Cellario.

70 DE ORTHOGRAPHIA

Reliquæ voces .

ABSINTHIUM, ABSYNTHIUM, ABSYNTHIUS, recte scribi possunt ex Dausquio.

ACADEMIA, non *Accademia*, probat Dausquius.

ACOLYTUS, *Acolutus*, ex Dausq.

ADOLESCENS, *Adulescens*: utrumque ex lapidibus, sed prius præferunt Festus, & Manutius.

ÆGEUM mare, ex analogia.

ÆMILIUS, nummi, & lapides, Urfinus.

ÆRIUS, *Æreus*, ex codicibus.

ÆTHERIUS, *Æthereus*, vetus & probatissimus codex Virgilii, quem a possessore suo vocant, *Carpensem*.

ÆRUMNA, *Erumna*, Manutius.

ÆFRICA, sine PH, nummi, & lapides.

ÆHENOBARBÚS, nummi, & lapides.

ÆLACRI, *Alachri*, ex veteri consuetudine primum.

ANACHORETA, ex analogia Nova Methodus: *Anachorita*, Vossius.

ALA-

L A T I N A. 71

ALAMANNIA, lapides, & nummi:

ALBEMANNIA, alii nummi: *Alamanus*.

ALLIA, fluvius, ex lapide: *Alia*,
Manutius, & Dausquius.

ALEXANDREA, Horatius: *Alexan-*
dria, nummi.

ALICQUAMDIU, ut TAMDIU, cetera,
ex analogia habent M ante D, Cellar.
Dausq: At Grammatici, & monumenta
aliqua per N, quod non inprobamus.

ANTIOCHEA, nummi, & codices:
Antiochia, vulgus.

ALUCINARI, Festus, Verus: *Al-*
lucinari, *Adlucinari*, *Halucinari*, re-
centiores.

AMORNU, lapides, & codices:
Amenus, Manutius.

ANCORA, ex Servio.

ANNULUS, Varro: *Anulus*, Ma-
nutius, Lipsius, Scaliger.

APSID, ABSIS, ex Dausquio.

APUD, meliores lapides: *Aput*, alii
lapides inferioris ævi.

APPULEIUS, Cellarius: *Apuleius*, alii.

ARCESSO, ex analogia Lipsius: *Ac-*
terfo, Manutius. ARR-

72 DE ORTHOGRAPHIA

ARENA, Servius: *Harena*, Manutius.

ARRIUS, nomen familiæ Romanæ, nummi, & lapides: ARIUS Hæresiarcha.

ARTUS, Priscianus, & Probus: *Arctus*, vulgo.

ASPORTO, Priscianus, non *Abfporto*.

ATQ^{UE}, ADQ^{UE}: utrumque ex lapidibus melioribus: sed prævaluit primum.

AUCTOR, lapides, & nummi: ex medio ævo *Autor*: *Author*, recentiores Hotomanus, Sigonius.

ARUNDO.

ASYLUM, Dausquius: *Afilum*, Gifanius.

B

BACCA, ex vetustis codicibus Victorius, & Heinsius: *Bacca*, consuetudo ex Dausquio.

BALINEUM, BALNEUM, ex æquo lapides.

BAL,

L A T I N A. 73

BALLISTA, veteres : *Balista*, Spon.

BELLUA, Festus : *Belua*, vulgus.

BIBLIOTHECA, BYBLIOTHECA, Manutius, Dausquius.

BLATTA, Codices.

BENIVOLUS, BENIVOLENTIA, lapides, & Grammatici, Lipsius : *Benevolus*, *Benevolentia*, ex consuetudine.

BRACHIUM, consuetudo ex Cellario : *Bracchium*, Manutius.

BRUNDISIUM, libri, & lapides : *Brundisium*, consuetudo.

BUCCINA, ex Festo : *Bucina*, Manutius.

C

Præpositiones quæ mutantur.

CIRCUM, præpositio, ante litteram consonantem remanet integra, ut CIRCUMDARE, CIRCUMFERO: immo & ante duas consonantes, CIRCUMSPICERE, CIRCUMSTARE: quia cum M grata auribus

74 DE ORTHOGRAPHIA

ribus sunt : cum N ingrata & insuavia.

Ante vocalem aliquando mutatur, ut **CIRCUITUS** : sed sæpius est integra, ut **CIRCUMAGO**, **CIRCUMEO**, **CIRCUMQUITO**. Freinshemius ex vetustis libris Curtii, Varronis, Suetonii ubique servandam censet, **CIRCUMIRE**, **CIRCUMITUS** : nolum tamen abjicere **CIRCUITUS**, ex Cellario : in reliquis integram probo.

CON ante vocalem amittit N : **CORO**, **COHAEREO**, **COHORTUS** : ante consonantes permanet integra, **CONCEDO**, **CONFERO**, **CONNECTO**, **CONTERO**.

Ante **L** aliquando remanet, **CONLAPSUS**, **CONLATUS**, **CONLUDENTIBUS**, **CONLOCO**, ex inscriptionibus melioribus. Aliquando mutatur in **L**, ex aliis inscriptionibus apud Sponium sect. 11. Miscell.

Ante **B**, **P**, **M**, mutatur in **M**, **COMBIBO**, **COMBURO** : **COMMERCIUM**, **COMMOVEO** : **COMPARO**, **COMPONO**. Invenitur tamen posteriori ævo, *Comparare*, *Conprobare*, *Conpellare*, ex Cellario.

Ante

L A T I N A. 75

Ante R mutatur in R, CORRA-
DO, CORRIPIO, CORRUMPO. In Lucre-
tio tamen omnia per N, *Conrado*,
Conrideo, *Conruptus*: quod etiam ca-
dente Latinitate obtinuit. Sed ex aliis
probatissimis codicibus, & euphonia
illud N abjecerunt litterati homines,
non repugnante Cellario.

Voces aliæ.

CAECINA, nomen Romanum, li-
bri, & lapides.

CAECUS, non *Cæcus*, Dausquius,
& tabula vetus.

CAELEBS, COELEBS: utrumque ve-
teres, sed prius prævaluit, Manutius.

CAELO, *cælas*, verbum, ex lapide.

CAELUM, lapides, & codices: *Cæ-
lum*, quidam lapis.

CAENUM, ex codicibus Manutius:
Cænum, vulgo.

CARRIMONIA, lapides: *Cæremonia*,
Gruterus.

CAERULEUS, lapides: *Cærulius*, Ce-
notaphium L. Cæsaris.

CÆ-

76 DE ORTHOGRAPHIA

CABSARBA, *Cæsaria* : utrumque ex nummis .

CAESPES, *Festus*, *Cespes*, vulgus.

CAMENA, Varro, *Festus*, Virgilius : *Camæna*, inscriptio quædam .

CARTHAGINIENSIS, lapides : *Carthaginensis*, vulgus.

CARUS, CARITAS, nummi, & lapides, Manutius : *Charus*, *Charitas*, vulgus .

CAUSSA, lapides innumeri, & codices : *Causa*, alii lapides .

CÆTERA, lapides meliores, Manutius, Vossius : *Cætera*, Grammatici vulgares .

CALCHEDON, nummi omnes : *Chalcedon*, libri .

CYMBA, CYMBALA, CYPARISSUS, Daufquius .

COBLIUS, lapides, & numm. *Cælius*, alii lapides .

COBNA, lapides, ex Daufq. CENA alii lapides ; ex Manutio : *Cæna*, unus lapis, sed male .

COEPI, id est *incepti*, COBPTUS, lapid-

pides: etiam COEPTA, Ancyranus lapides. At vero, INCEPI, OCCIPI, INCIPITUM; & CEPI a *Capio*, sine diphthongo; Beda.

COMMODA, non *Comoda*, Daufq.

COMMINUS, non *Cominus*, Daufq.

COMISSARI, COMISSATIO, Festus, Donatus: *Comessatio*, vulgus. At *Comisatio*, *Commissatio*, *Commisatio*, libri apud Manutium.

CONCIO, Festus ex analogia: *Con- tio*, quædam monumenta, Cellarius.

CONDICIO, lapides, & libri veteres: *Conditio*, analogia postulat, & etiam habetur in quadam inscriptione Romana.

CONSIDERO, sine Y, Cellarius.

CONSUMMO, *as*, non *Consumo*, lapides: *Consumo*, *is*, Manut. Daufq.

CONVICIUM, Festus, Vossius, Manutius: *Convitium*, vulgus.

COQUUS, Beda: *Cocus*, Eutyches Grammat.

CUNCTARI, Festus, Manutius: *Con- tari*, Verrius: PERCUNCTARI, *Percon- tari*, idem, CUM

78 DE ORTHOGRAPHIA.

CUM, *Quum*. Hæc vox & præpositio, & adverbium est: ut in hac, *Cum esset cum L. Lucullo in Cili-
ciam profectus.* (1) Itaque si concur-
rant adverbium, & præpositio, nul-
lo aptius modo discriminantur, quam
si adverbium scribas hoc modo, *Quum*:
præpositionem vero, *Cum*. Ubi ve-
ro non concurrunt, non est necesse
aliquid mutare, sed perpetuo scribitur
Cum: quale vero illud sit, contextus
patefaciet: Cellarius.

D

Præpositiones.

D Is præpositio manet integra ante
C, I, P, Q, S, T: v. g. DIS-
CEDO, DISCERNO; DISJUNGO, DISJICIO,
& DIJICIO; DISPONO, DISPUTO; DISQUI-
RO; DISSECO, DISSENTIO, DISSCRIBO;
DISTERMINO, DISTRAHO.

Mu-

(1) Cicero pro Archia :

L A T I N A . 79

Mutatur vero ante D, G, L, M, N, R: v. g. DIDITUS; DIGERO; DILABOR, DILACERO; DIMITTO, DIMOVEO; DINUMERO; DIRIPIO, DIRUMPO.

Mutatur ante F, ut DIFFERO, DIFFICILIS.

Ante SP, ST, suavius abjicitur; ut DISPICIO, DISPARGO, DISTINGUO, DISTRINGO. DISERTUS, & DIRIMO scribuntur sine S: tamen ignota eorum origo est, nec enim scimus, an ex Dis veniant.

Illud *Dijicio*, & *Dijunctus*, invenitur etiam in libris; sed nobis non placet quia insuave.

Reliquæ voces.

DELMATIA, *Dalmatia*, lapides, & nummi.

DILECTUS, etiam pro electione, libri veteres, Festus, Lambinus: *Delectus*, Manutius.

DELICIUM, DELICIAE, lapides.

DESIDERO, DESIDERIUM sine Y, lapis ex Manut.

De-

30 DE ORTHOGRAPHIA

DESTRUCTUS, consuetudo: *Distru-*
ctus, inscriptio in ponte Salario.

DIOECESIS, non *Dioecsis*, Manu-
tius.

DICTAMUM, DICTAMNUM, Dausq.

DISPARGO, Palæmon, Charisius,
Gruterus: *Dispergo*, Dausquius.

DIVERSORIUM, *Deversorium*, *De-*
vertere, *Deversari*, Salmasius in Clau-
diano.

DOMITIUS, DOMITIA, DOMITIANUS,
lapides, & nummi.

DUMTAXAT, lapides: DUM TAXAT,
lapides: *Duntaxat*, in una inscriptio-
ne Domitiani.

E

Præpositiones.

EX præpositio ante F convertitur
in F: v. g. EFFICIO, EFFODIO, EF-
FUNDO. Ex ante S non excludit S, Ex-
SATIO, EXSILIO, EXSOLVO, EXSPECTO, Ex-
sto

L A T I N A . 81

STO, EXSTRUO, EXSUDO, EXSUPERO, EX-
SURGO, EXSISTO, EXSPIRO, EXSEQUOR,
EXSULTO, EXSATURATA, EXSUDARE, EX-
SUPERARE, EXSULARE, EXSCULPO, EXSPO-
LIO, EXSCRIBO, EXSEQUIAR, EXSILIUM. Ita
Cællius, non repugnante Scauro, &
Prisciano. Manutius vero partim ex
lapidibus melioribus hæc ducit, partim
ad horum rationem cetera componit.
Unde recte ait Cellarius, non curare
se, quod etiam *Extrui*, & *Extructus*,
aliquando legantur in Grutero: nam
meliora monumenta S habent. Interim
vulgus hæc omnia sine S scribit,

Reliquæ voces.

ECLIPSIS, non *Eccclipsis*, ex ana-
logia, Cell.

ECLOGA, non *Egloga*, aut *Aeglo-
ga*, Manut.

ELOGIUM, libri: *Eclogium*, origo,
Lambinus, Lipsius.

EGGERO, libri, lapides, Manu-
tius: *Egero*, Dausquius.

F

EX-

82 DE ORTHOGRAPHIA

EMTUS, *Emptus*: & sic alia, DENTUS, COMTUS, SUMTUS, PROMTUS, INTEREMTUS, INCOMTUS, ADEMTUS, REDEMTUS, de sententia Grammaticorum veterum sine P melius scribuntur, ut habent etiam lapides: tamen cum P in non nullis lapidibus habentur. Icirco pari stant auctoritate: Cellarius.

EPHEBUS, Dausq. Nova Meth. *Ephæbus*, alii.

EPISTOLA, ex vera origine Græca, & consuetudine: *Epistula* ex lapidibus non nullis apud Manutium: tamen prior scriptura, quia satis est vulgata, præferri potest.

ETRURIA, ETRUSCUS, lapides, Manutius: *Hetruria*, *Hetruscus*, vulgus.

ETHICA, Vossius: *Æthica*, alii.

EXANCLARE, Victorius, Muretus, alii: *Exantlare*, vulgus.

EXODUS, Dausq. *Exhodus*, Manut.

EXUO, EXUVIÆ, sine S ex Vossio.

F

FACILLIMUS, libri, & Poetæ, Manutius: *Facilimus*, alii.

FABR, libri veteres, Manut.

FECUNDUS, FECUNDITAS, sine AE; ex nummis, & Grammat.

FELIX, FELICITAS, nummi, & lapides: *Fælix*, *Fælicitas*, in libris.

FEMINA, libri, & lapides: *Fæmina*, alii.

FEMEN, FEMUR, sine diphthongo; ex Festo.

FENUS, FENEROR, sine diphthongo; ex Grammat. veter. Est tamen *Fenerator* in quodam lapide.

FETIALIS, lapides: *Fecialis*, ex alio lapide Grut.

FASTUS, Varro, Virg. Carp. ex Manut. *Fætus*, alii.

FLAMMEUS color, Manut. Dausq.

FORDARE per OE, libri, & lapides.

84 DE ORTHOGRAPHIA

FORBUS per OE, libri, & lap.
FOENUM, ex libris veteribus Dau-
squius: *Fenum*, ex Festo.

FRENUM, sine diphthongo, libri,
lapides, Manutius, Lipsius.

G

G *Ajus*, CAIUS; *Gneus*, CNEUS, æqua
stant auctoritate, & magna. Sed
si compendiarie scribuntur, tunc pin-
gitur C, aut Cn. numquam G.

Manutius etiam putat scribi posse
per diphthongum, *Cneus*: quod aliis
non placet.

GENITRIX, GENETRIX. Hoc ulti-
mum videtur esse in Veneris cogno-
minibus, singulari quadam consuetudi-
ne: prius ceteris matribus tribuitur.

GLABBA, ex libris Manut, *Gleba*,
vulgo.

GOTHI, ex inscriptionibus.

GRACCUS, nomen Romanum, ex
nummis; & *Gracchus*, ex Græcis.

Ha-

H

HADRIANUS, nummi, & lapides :
Adrianus, pauci lapides .

HARDUS, codices : *Hedus*, vulgo .

HAEMUS, mons, ex origine ; non
Aemus .

HANNIBAL, ex libris antiquis, &
 lapide uno, Manutius : *Annibal*, in li-
 bris . Sic etiam *Hanno* Carthaginiensis .

HAMMON, ex inscriptionibus Cel-
 larius : *Ammon*, alii libri .

HEBRAEUS, *Ebraeus*, pari auctori-
 tate, Cellarius : sed prius usitatus .

HARIOLUS, ex libris, & Donato .

HARUSPEX, lapides, Donatus, Ma-
 nutius .

HAUD, Beda : *Haur*, alii : Victo-
 rinus utrumque .

HAVE, libri, lapides, Manutius :
Ave, Pontanus .

HEDERA, Bechmanus : *Edera*, Dau-
 squius .

86 DE ORTHOGRAPHIA

Eliogabalus, quidam, sed male:
nam vera Imperatoris appellatio est,
ELAGABALUS: Cellarius.

HELVO, *Helluo*.

HERCULIUS in nummis: HERCU-
LEUS, in lapidibus pari auctoritate.

HERES, HEREDITAS, libri, & lapi-
des sine diphthongo.

HABRESIS, communiter: *Haresis*,
Prudentius, Giselinus.

HIBRIDUS, sine Y, Vossius.

Herus, ex usu Pontanus: ERUS,
libri, & lapides ex Dausquio.

HIC, HEC, adverbium: utrum-
que in lapidibus. Prima forma præ-
ferenda videtur, nam secunda sapit
antiquum & obsoletum.

HIBMS, codices, & tabulæ: *Hyems*,
vulgus: *Hiemps*, vetus Kalendarium.

HISTRIA, libri, & lapides passim:
Hystria, *Istria*.

HOLUS, HOLERA, Manutius ex la-
pidibus: *Olus*, alii.

HORDEUM, ex Velio, Scauro, ce-
teris: *Ordecum*, Varro, Columella.

Præ-

I

Præpositiones :

IN ante consonantes servatur : de non nullis tamen dubium est. Ante L integra est in lapidibus, INLATUS, INLUSTRIS, INLUSTARE, INLITTERATA, INLICIO, INLICIATOR, INLICIUM : idque passim, consentiente Varrone, & Festo. Manutius tamen provocat ad aures, quæ illud N respuere videntur. idem facit Scaurus. Quominus tamen generatim adsentiar facit, quod Romanorum aures, quarum judicium erat superbissimum, N illud non respuebant. Idcirco posse scribi integram existimo.

IN ante M remanet, IMMUNITAS, INMATURUS, ex inscriptionibus.

IN ante P plerumque servatur, ex optimis inscriptionibus, INFERIUM, INPENZA, INPENDIUM, INPONITO, IMPROVISAR : quod probat præter ceteros No-

88 DE ORTHOGRAPHIA

rifus. Sed etiam in melioribus monumentis est, *Imperator, Impensa*, passim: *Impedita, Imperium, Impense, Impendium*, aliquando. Itaque in his integrum scribenti sit, alterutra forma uti. Nos tamen ad similitudinem primorum, & quæ frequenter occurrunt, componentes, tum & æqualitatis verborum gratia, primam præferimus.

Etiam ante R aliquando servatur, INRITUS.

Aliæ voces.

IBERUS, ex origine, & consuetudine Græca: *Hiberus*, ex quadam inscriptione, & non nullis libris.

ICCIRCO, communiter: *Idcirco*, ex quadam inscriptione, non tuta tamen.

IDEMTIDEM, ex ratione: *Identidem*, ex consuetudine, Cellarius.

JERUSALEM, non *Hierusalem*, quamvis HIBPOSOLYMA, Dausquius.

IMMO, libri, Manut: *Imo*, communiter, Dausquius.

IN-

INCEPI, Dausquius: *Incæpi*, Scaliger, favente eodem Dausquio.

INCHOO, lapides apud Cellarium: *Inchoo*, Servius, Vossius.

INCLYTUS, Beda, & lapides: *Inclutus*, Festus, & quidam lapis: *Inclitus*, alius lapis, Cellarius.

INCREBBESCO, Vossius, Manutius: *Increbresco*, alii.

IN DIES, melius divise quam conjunctim, Cellarius.

INDUTIAR, non per C: Cellarius ex Gellio.

INFITIOR, Festus, & Manutius: *Inficior*, *Inficiat*, alii.

IN PRIMIS, ut *Cum primis*, melius quam *Imprimis*, aut *Inprimis*, Cellarius.

JUCUNDUS, ex lapidibus: *Jocundus*, aliæ inscriptiones: sed hoc secundum videtur esse nomen hominis.

INTERPRETATIO, non *Interpretatio*, Dausquius.

JUPPITER, nummi, & lapides: *Jupiter*, aliqui nummi.

Ju-

90 DE ORTHOGRAPHIA
Juxta, Daufquius: *Jufia*, adverbium, Scaliger.

K

KALENDAR, lapides, Victorinus, Beda: *Calendæ*, præfert ipse Beda. Apud Manutium est in uno lapide, *Calendarium*.

KANNA, Victorinus: *Canna*, communiter.

KARTHAGO, non nulli lapides, & nummi, & libri veteres apud Daufq. Plerique lapides *Cartago*, *Cartaginensis*: Alii, CARTHAGO, CARTHAGINIENSIS: quæ duo æqua cum primo stant auctoritate: Cellarius, Velius Longus.

L

LABOR, LAPsus, ex inscriptionibus: *Labsus*, ex origine: CONLAPSUS, CONLABSUS, inscriptiones.

LA-

L A T I N A. 91

LACRIMAM, ex origine, Varro, Cornutus, Pierius, & plurimis in locis apud Gruterum, Sponium. LACRYMAR, Manutius ex libris veteribus, & lapidibus: & cum hujus æquivalente, *Lacruma* in veteribus monumentis. Aliquando etiam cum H inveniuntur *Lachrima*, & *Lachruma*, in quibusdam lapidibus, sed rarius, Cellarius.

LARVA, cum diphthongo, Festus, & lapides.

LAPICIDINA, LAPICIDA, non *Lapidicina*, Varro, & lapis.

LEDO, Scaliger: *Lado*, communiter: *Lædo*, alius.

LETUM, mors, Manutius ex lapidibus: *Lethum*, Festus, & lapis unus apud Daufquium: *Lathum*, alii.

LITTERA, Manutius ex libris veteribus, & lapidibus: *Litera*, Daufq.

LITUS, libri, & lapides: in uno lapide est, *Littora*.

LIGURIO, quia dicimus, *Esurio*, *Parturio*, *Nupturio*. Placet tamen Manutio *Ligurrio*, ex veteribus codi-

92. DE ORTHOGRAPHIA
dicibus, & Victorio: sicut etiam *Sca-*
turrio, Salmasio.

LOQUOR, LOCUTUS, *Loquutus*. Q
ante V plerumque mutatur in C.
Pluries in nummis Cæsarum est ADLO-
CUTIO, numquam *Adloquutio*: vide
Cellarium.

LUCCEIUS, nomen hominis, du-
plici CC, ex inscriptionibus, & libris.

LUTATIUS, nomen hominis, ex
nummis.

M

MARCENAS, cum diphthongo, ex la-
pidibus.

MABREO, MABREOR, MARSTUS: *Mæ-*
reo, *Mærcor*, *Mæstus*. Manutius, &
Cellarius præferunt priorem formam,
quia plures lapides, & libri habent
AE. Est etiam *Mæror*, in lapide Ro-
mano.

MARCIUS, MARCIANUS, MARCIANA,
lapides, & nummi.

MAU-

L A T I N A. 93

MAURETANIA per E, nummi, & lapides, Cellarius.

MAURICIUS per C, ex origine, & lapidibus.

MESALLA, gemina LL, lapides Capitolini.

MILLE, Grammatici veteres; alii, *Mile*. In plurali vero uno L ex Cassiodoro, & lapidibus, MILIA, & MILLIARIUM. Veruntamen etiam in aliquo veteri & optimo monumento invenitur in plurali *Millia*, Cellarius.

MINUCIUS per C, nummi.

MINTUS, codices veteres, & lapides: *Mistus*, analogia.

MOESIA per OE, lapides apud Manutium.

MONUMENTUM, MONIMENTUM, pari auctoritate ex lapidibus, Cellarius.

MUCIUS, non *Mutius*, lapides, & nummi.

MULTA, libri, & lapides; *Multa*, alia inscriptio.

Munatius per T, libri, & lapides.

MUSEUM, sine diphthongo, ex origine Cellarius. My-

MYTILENE, non *Mitylene*, ex nummis.

N

NE, pro *certe*, Vossius, Lipsius ex veteribus lapidibus: *Næ*, Manutius, & Dausquius.

NE DUM, NEC DUM, NON DUM, divise: nam etiam *Non nihil*, *Non nulli*, *Non umquam*, separatim scribuntur: & *Non dum*, in Ancyrano monumento est: Manutius, Cellarius.

NEFAS, NEFANDUS, lapides: *Nephæ*, aliqui libri, sed male.

NEGOTIUM, libri, & lapides plurimi: *Negocium*, etiam reperitur.

NENIA, sine diphthongo, Vossius.

NUMMUS, frequenter in lapidibus: *Numus*, etiam in illis habetur.

NUMQUAM, ex analogia Manutius: Sicut etiam QUAMQUAM, QUÆQUAM, UTRAMQUE, QUÆCUMQUE, NAMQUE, QUANTULACUMQUE, UTRORUMQUE, in

L A T I N A 95

in quibus M ante P consistit. Sed etiam cum N habetur *Nunquam*, in duobus lapidibus, Manutius.

NUNTIUS, ex lapidibus, & libris Cellarius: *Nuncius*, ex lapide uno Manutius.



Præpositiones.

OB mutatur in sequentem ante C, OCCIDO, OCCURRO. Mutatur etiam ante F, OFFENDO, OFFERO, OFFUNDO: Sed OBFUSCO, & OBFIRMO, utroque modo scribuntur. Ante G ambiguum est, OBGANIO, *Ogganio*. Ante P mutatur, OPPONO, OPPRIMO, OPPUGNO.

In ceteris vero manet, OBJICIO, OBLECTO, OBREPO, OBSIDEO, OBTINEO, OBYOLVO.

Reliquæ voces.

OBSCURUS, non *Obscurus*, Manutius, Daufiquius.

OLUS

96 DE ORTHOGRAPHIA

OLUS, ex origine Vossius: *Holus*, Festus, Nonius, & vetus Kalendarium.

OBTUSUS, communiter: *Obtus*, Nonius, Pamelius.

OPPERIOR, libri veteres ex Manutio: *Operior*, alii.

OPPIDUM, lapides, Varro: *Opidum*, alii.

OPPROBRIUM: *Obprobrium*, Pandectæ Florentinæ, sed contra consuetudinem.

OSTIA, & *Hoslia*: utrumque ex lapidibus, sed prius frequentius.

OPPORTUNUS, gemino PP, libri veteres, Cellarius.

OTIUM per T, ex libris veteribus, & Scauro Gramm.

P

Præpositiones.

PER ante L remanet communiter, PERLABOR, PERLATUS, PERLEGO, PERLUO. Verum mutatur in PELLICIO, ex Festo

L A T I N A. 97

Festo, Lucretio, & consuetudine. **PERLUCIDUS**, **PERLUCENTIBUS**, in quibusdam codicibus: in aliis vero, **PALLUCIDUS**. unde non modo **PELLUCEO**, ut vulgo, sed etiam **PERLUCEO** dici potest.

Non nulli Grammatici veteres, & recentiores habent *Pellego*, apud Daufquium: contra Servium, & meliores libros, qui scribunt **PERLEGO**.

Post plerumque remanet, **POSTFERRE**, **POSTLIMINIUM**, **POSTPONERE**. Sed æque dicimus, **POMERIDIANAS**, & **POSTMERIDIANAS**, ex Cicerone, & Quintiliano.

At **PELLUCEO**, **PORRIGO**, **POLLUO**, non veniunt ex *Post*. Vide Vossii Etymologicum.

Aliæ voces.

PAENB, id est *fere*, libri veteres, & lapides, Manutius: *Pene*, alii.

PALESTRA, Manut. Daufquius.

PANORMUS, ex origine, & nummis: in aliis tamen nummis, *Panhormus*.

G

PA-

98 DE ORTHOGRAPHIA

PAPIRIUS, sine Y.

PAPYRUS, Dausquius.

PARNASUS, lapis, Dausquius: *Par-*
nassus, vulgo.

PARRICIDA, libri veteres, Manu-
tius: *Paricida*, Festus.

PARCIMONIA, *Parsimonia*.

PATRICIUS, consuetudo, & lapi-
des: *Patritius*, alii.

PAULLUM, PAULLULUM, lapides, &
libri: *Paulum*, vulgo.

PAULLUS, PAULLINUS, plures lapi-
des: *Paulus*, *Paulinus*, alii lapides apud
Gruterum.

PELOPONNESUS per duo NN, ex
consuetudine.

PENURIA, Dausquius: *Penuria*,
Manutius.

PENITUS, non *Penitus*, Dausq.

PERCUNCTARI: ex Festo, Virgilio
Carpensi, Manutius: *Percontari*, Ver-
rius.

PERENNIS, libri, & lapides, Cel-
larius.

PARSUS rex, Latino more, ex
lapi

L A T I N A .

99

lapidibus: *Perseus*, Græco modo.

PHOEBUS, non *Phæbus*, Manutius, Daufquius.

PIGNUS, PIGNERIS, & PIGNORIS, ex Prisciano: ut FENUS, FENERIS, & FENORIS.

PIRUS, PIRUM per I, Cellarius ex Isidoro.

POENA per OE, ut etiam POENITET, ex lapidibus, Manutius.

POMERIUM, libri, & lapides: *Pomærium*, Festus, Daufquius.

PORCIUS, lapides, & nummi: *Portius*, alii.

POSTUMUS, POSTUMIUS sine H, ex libris, & nummis. Etiam *Posthumus* in lapidibus, sed ævi deterioris.

PRAEKNAS, ex Grammaticis veteribus, & recentioribus: *Pregnans*, ex usu, Daufquius.

PRAESTRINGERE, usus, & Grammatici: *Præstringere*, Manutius.

PRENDO, PRENSUS, Manutius: *Prehendo*, usus. Verum APPREHENDO, COMPREHENDO, REPREHENDO, cum adspiratio-

100 DE ORTHOGRAPHIA.

ne scribuntur ex lapidibus, & libris, Cellarius.

PRELUM, ex Isidoro Dausquius: *Prælum*, *Prælum*, alii.

PRAEERTIM, non *Presertim*, Dausquius.

PRAETIUM per T, libri, & lapides, Manutius.

PRO, admirationis nota, sine H, Festus, Manutius.

PROCONSUL, PRO CONSULE, pari auctoritate ex lapidibus, & nummis, Tamen PROCONSULATUS, PROCONSULARIS, conjuncte scribuntur.

PROELIUM, lapides Capitolini, & Carpenfis Virgilius, Manutius, Dausquius: *Prælium*, in Ancyrano monumento.

PROMONTORIUM, Turnebus, Vossius, Gronovius: *Promontorium*, usus.

PROEMIUM, *Probæmium*.

PROSA, antiquius, & usitatus: PRORSA, oratio, etiam est Latinum, Scaliger.

PTOLEMAEUS rex, ex nummis, Cellarius. Ful-

PULCHER, ex usu antiquiori, teste Cicerone; (1) & etiam ex quibusdam lapidibus, Varro, Scaurus: *Pulcher*, ex usu recentiori, aliquibus nummis, & lapidibus.

Q

QUAMQUAM: quia ex analogia, & libris veter. & monum. M ante Q consistit, Cassiodorus, Manutius.

Quanquam, alii ex Beda.

QUAMTUS, ex anal. Cassiodor. QUANTUS, Priscian. Caper, & communiter Gramm. QUAMTULACUMQUE, anal. Manutius.

QUATUOR, ex libris, & Poetis, & etymologia, Vossius: *Quattuor*, ex lapidibus, & aliquibus libris, Manutius.

QUEMQUAM, QUEMQUE, QUARCUMQUE, ex anal. & libris melioribus.

QUERELA, ex lapidibus, Cellarius: QUERELLA, ex lapidibus, & Carpenfi, Manutius, pari auctoritate. Placet

G 3

ta-

(1) In Oratore n.48.

102 DE ORTHOGRAPHIA

tamen primum propter *Cautelam*, *Tutelam*, *Corruptelam*, quæ simplici L scribuntur, ut ait Papirianus.

QUERIMONIA, ex analogia: *Queremonia*, Beda.

QUEROR, id est *lamentor*; non *Quæror*, Manutius.

QUIDQUID, ex lapidibus, Manutius, Daufquius: *Quicquid*, ex uno lapide, Priscianus, Papirianus, Beda: QUIDQUAM, *Quicquam*: QUODQUOD, *Quocquod*: per C vult Marius Victorinus: sed Cellarius scite monet, ultimam formam esse horridam: reliqua duo per C tolerabilia putat.

QUINCTUS, *Quintus*: QUINCTIUS, *Quintius*: QUINCTILIANUS, *Quintilianus*, ex æquo sunt usitata. Omnia ex lapidibus: sed ex analogia CT præfertur, ex Manutio, & Lipsio.

QUOTIDIE, *Quintilianus*, Papirianus, Cassiodorus, Manutius. *Cotidie*, Lipsius ex inscriptione una.

QUOTIES, ex lapide, & euphonia, Manutius: *Quotiens*, quidam lapides.

QUUM

QUUM, si est adverbium temporis, & concurrit cum præpositione *Cum*, melius distinguitur, si scribitur per *Q*. Si vero non concurrunt, vel adverbium, vel præpositio sit, scribitur *Cum*. non repugnat Cellarius. Sane veteres lapides raro habent *Quum*: perpetuo autem *Cum*, etiam dum tempus significat. Qui vero perpetuo per *C* scripserit non ei admodum adverser, cum ex contextu satis distinguantur.

R

R **ARTIA** sine *H*, ex lapidibus.
RECUPERARE, **RECIPERARE**, utrumque ex probatissimis monumentis: non aliter ac **LUBET**, & **LIBET**; **MANUBIAR**, & **MANIBIAR**, per *I* & *V* feruntur æqualiter: Cellarius.

REDITUS, proventus ex agro, libri, & Poetæ: *Redditus*, alii.

RUFUS, **RUFINUS**, ex nummis, & lapidibus, Cellarius.

104 DE ORTHOGRAPHIA

RUBIGO, Plinius, Daufquius: *Rubigo*, Manutius, Pierius.

RHEGIUM, urbs Brutiorum: *Regium*, oppidum Galliæ Cispadanæ.

RHENUS cum adspiratione, potius ex usu, quam ratione.

RHODANUS, etiam Massiliensium more, qui Græci erant origine.

REMI, sine H, non enim est Græcum.

S

Præpositiones.

SUB ante C, F, G, P, mutatur: ut SUCCEDO, SUCCURRO: SUFFICIO, SUFFUNDO: SUGGERO, SUGGREDIOR: SUPPETIT, SUPPORTO.

Ante B manet, ut in SUBDO. Etiam ante E, SUBEO.

Ante L manet integra, SUBLEVO, SUBLEVATUS.

Ante M melius servatur, ex eupho-

L A T I N A. 105

phonia, & libris melioribus, SUBMO-
VRO, SUBMERSUS, SUBMUTO, SUBMITTO.
Aliquando tamen mutatur, sed rarius,
Summovet, Summissor.

Ante N manet integra, SUBNITOR.

Ante R manet in SUBRUO, SUB-
REPO, SUBRIDEO. Iccirco eadem etiam
ratione in SUBRIGO, SUBRIPIO, SUBRO-
GO, faventibus optimis libris, Cella-
rius: alii tamen tria hæc duplici RR.

Ante S manet, ut SUBSEQUOR, SUBSISTO.

Ante T manet etiam, SUBTERO, SUB-
TICEO, SUBTRAHO: & in aliis.

Aliæ voces:

SÆCULUM, nummi, & lapides,
Manutius: *Seculum*, ex etymologia,
& uno lapide Dausquius.

SÆPER, cum diphthongo, ex li-
bris, & lapidibus.

SÆPIO, cum diphthongo, ex la-
pidibus, & libris Cellarius: ut *Sæpes*,
& *Sæpimentum*.

SALLUSTIUS, lapides plurimi, &
Horatius: *Salustius*, alii.

G 5

SAL-

106 DE ORTHOGRAPHIA

SALTIM, *Saltem*: ut etiam FUR-
TIM, CAESIM, CURSIM, ex Prisciano,
& ex analogia Gulielmus.

SCABNA, lapides plurimi: SCENA,
alii lapides: ut etiam OBSCARNUS, OB-
SCENUS: Utrumque pari auctoritate,
sed cum diphthongo melius.

SATIRA, ex Casaubono, Scalige-
ro: SATURA, ex Diomede: utrumque
recte. *Satyra*, vulgus.

SEORSUM, non *Seorsim*, ex Vossio.

SEPTENTRIO, ex lapidibus: *Septen-
trio*, ex uno lapide, & consuetudine.

SEPULCRUM, plurimi lapides, &
multo plures, quam *Sepulchrum*.

ZMARAGDUS, lapides, Dausquius:
Smaragdus, vulgus.

SEQUOR, SECUTUS, Victorinus, &
lapides: *Sequutus*, alii: Et eodem mo-
do, CONSECTUS, ADSECUTUS, cetera.

SE SE, SESE, utroque modo &
separatim, & conjunctim ex lapidibus,
Cellarius.

SESTIUS, patricius homo: SEXTIUS,
plebeius, ex lapidibus Capitolinis.

Si-

SIDUS : alii *Sydus* , sed male , Cellarius .

SIGILLATIM , non *Singillatim* , Dausquius . Est etiam SINGULATIM .

SILVA , SILVANUS , sine Y , ex inscriptionibus .

SIMILLIMUS , Poetarum exemplo , qui producant .

SIMULACRUM , sine H , Manutius .

SINGERUS , sine Y , libri veteres .

SQUIDEM , conjunctim , quia primam Poetæ corripiunt .

SIRIUS , non *Syrius* , Dausquius .

SOLEMNE , lapides , Vossius : sed plures lapides , SOLLEMNE : alii vero , *Solenne* .

SOLLERS , libri , & lapides , Manutius : *Solers* , Dausquius .

SOLLICITUS , lapides : *Solicitus* , Festus .

SPELUM , *Spelæum* , Dausquius .

SQUALOR , SQUALBO , uno L libri , & lapides : *Squallor* , alii .

STILUS , ex ratione Cellarius : *Stylus* alii , Dausquius .

108 DE ORTHOGRAPHIA

SUBOLBS, ex lapidibus : *Soboles*, ex consuetudine .

SUCCENSEO, consuetudo : *Suscensco*, Victorinus, Faernus .

SUBSICIVA, non *Succisiva*, Vossius, Dausquius .

SUGGILLO, Dausquius : *Sugilo*, Lipsius .

SULLA, nummi : *Sylla*, lapides non nulli, Cellarius .

SULPHUR, Manutius ex codicibus : *Sulfur*, Vossius ex etymologia .

SUMSI, *Sumpsi*; SUMTUM, *Sumptum*: ut etiam INSUMSIT, DEMSIT . Marius Victorinus per MS & MT, ut etiam EMTUM, REDEMTUM : & abjicit illud P consentiente Cellario .

SUPELLEX, ex inscriptionibus, & Poetis Manutius : *Suppellex*, in libris quibusdam .

SYNODUS, Cellarius : *Synhodus*, Manutius ex duobus lapidibus .

T

Præpositiones.

TRANS, & TRA, ante vocales non mutantur, TRANSEO, TRANSADIGO, TRANSIGO.

Ante consonantes Cæsar plerumque integram servat, TRANSFERRE, TRANSFUGERE, TRANSGREDI, TRANSMITTERE, TRANSPORTARE, TRANSVERSUS, TRANSVEHERE: quod alii imitantur. Immo etiam scribit, TRANSDUCO, TRANSJICIO, TRANSDO: quamvis etiam aliquando, TRADO habeat. Ego, si pauca excipis quæ per S duriora & infuavia ex consuetudine videntur, Cæsarem censeo imitandum.

Ante S plerique tollunt, & scribunt TRANSCENDO, TRANSCRIBO, quia mollius sonant. Non est tamen omnino asperum TRANSSCENDO, TRANSSCRIBO, Cellarius. In his tamen, & tribus

110 DE ORTHOGRAPHIA
bus illis ultimis, aliquid consuetudi-
ni largiendum videtur.

Aliæ voces.

TABDA, Dausquius, Cellarius: *Teda*, alii.

TÆDET, lapis, & libri veteres.

TÆTER, ex libris, & lapidibus, Vos-
sius, Manutius, Dausquius: *Teter*, alii.

TAMQUAM, ex analogia: *Tanquam*,
alii.

TAMDEM, *Tandem*: M ante D,
manet.

TANTOPERE, *Tanto opere*, Victorius.

TANTUS: quia M ante T plerum-
que mutatur in N: sed ex anal. Cassio-
dorus habet TAMTUS. non displicet.

TENSA, sine H, Manutius, Dausq.

TENTA, Festus, & Asconius.

TENTO, inscriptiones, & Marius
Victorinus: *Tempto*, alia inscriptio,
& libri.

TERCENTUM, non *Trecentum*, Ma-
nutius, Dausquius.

THEODERICUS, *Theodoricus*, ex æ-
quo lapides.

Ti-

L A T I N A. III

TIBERIS, sine Y, inscriptiones, Manutius.

TIGRIS, Dausquius.

TINGO, *Tinguo*: prius ex analogia Caper, posterius ex usu Manutius.

TIRO, ex inscriptionibus: *Tyro*, Manutius.

TORUS, libri, & lapides: *Thor*, alii.

TOTIES, ex quodam lapide, & euphonia, Manutius, & Beda: **TOTIENS**, in non nullis lapidibus, in quibus hujusmodi adverbia per N habentur scripta.

TRECENTI, Dausquius.

TRICESIMUS, non *Trigesimus*, Dausquius.

TRIUMPHUS, inscriptiones veteres, & libri: **TRIUMPUS**, alii veteres, & bene. Posteriori ævo est etiam *Triumpfator*.

TROPABUM, sine H, quia ex Græco venit, Cellarius: interim vulgus, *Trophæum*.

TUS, Varro, Servius, Priscianus, & libri, Manutius: *Thus* vero quæ

112 DE ORTHOGRAPHIA

quædam inscriptiones apud Dausquium.

TUSCIA, ex libris, & lapidibus
Manutius: *Tbuscia*, ex aliis inscriptionibus Dausquius.

TUSCULUM, sine H, libri, & lapides.

TONSTRIX, ex antiquis lapidibus
Manutius: *Tonsfrix*, Charisius.

TYRANNUS, Manutius, Dausquius.

V

V ALERTUDO, non nulli lapides, &
Horatius: VALITUDO, analogia,
& libri: utrumque recte scribi potest,
ex Cellario.

VENBO, pro *vendor*, sine diphthongo,
ex inscript. Cellarius.

VERSUS, VERSUM: non *Vorsus*,
Vorsum, aut *Advorsum*, Quintilianus.

VICESIMUS, ex libris melioribus,
Manut. Dausq. vulgo *Vigesimus*.

VINDICO, non *Vendico*, Manut.
Dausq. ex Prisciano.

VIRGILIUS, Pierius, Manutius ex
quo-

quodam monumento: *Vergilius*, *Po-*
litianus.

UNGO, quemadmodum PINGO;
FINGO, Velius Longus, & Servius: *Un-*
guo, veteres libri.

UNQUAM, quia diximus NUMQUAM,
& ex libris accuratissimis habetur, Cel-
larius: UNQUAM, aliquæ inscriptiones
apud Manutium: quas non inpro-
bamus, sed primam præferimus.

URGEO, ex Velio Longo, & libris:
Urgueo, alii libri.

VULCANUS, ex libris, & quadam
inscriptione Cellarius: VOLCANUS, pari
auctoritate, ex consuetudine Latino-
rum, & libris, & lapidibus Capito-
linis, Manutius.

Habes, Didace frater, quale sit
nostrum de Orthographia Latina ju-
diciū. Quod siue probaveris, & exi-
stimabimus nos aliquid adjumenti pue-
ris nostris adtulisse, & ad judican-
dum, & scribendum. Sive non tibi
omni

114 DE ORTHOGRAPHIA

omni ex parte placuerit, & integrum tibi est tuo potius uti. Saltim, opinor, non negabis, nos pueris ipsis indicium fecisse fontium illorum, ad quos si, nobis monentibus, pervenerint; & hæc pauca, quæ protulimus, melius; & majora alia, tum & abstrusorem doctrinam cognoscent. Eam qui cupit, legat Lipsium, Manutium, Vossium, Willichium, Norisium, Dausquium, Cellarium, Schurzfleischium, ceteros, qui de *Orthographia Latina* accurate disputarunt: quorum vel unus Dausquius tam copiose de hoc argumento explicat, ut non modo vetus Orthographia, sed ævi deterioris mutationes omnes in eo libro reperiantur. Hæc tamen non tironum sunt, sed valentiorum laterum selectiora tum ex aliis, tum ex Dausquio corrudere, & ad quamlibet vocem aptare. Nobis hæc pauca adnotasse satis fuerit. Alios ab eorum lectione non deterremus: quin immo non auctorum modo, quos laudavimus, sed

sed monumentorum veterum lectionem eisdem magnopere suademus. Neque vero hæc magno negotio consequentur, in tanta præsertim scriptorum copia qui Romanam antiquitatem inlustrarunt: immo vero luculenter digesta invenient apud Gruterum, Reinesium, Sponium, Norisium, Prideauxium, Fabrettum, ceteros, qui *Inscriptiones veteres* summo cum labore, nec minori cum laude collegerunt, & inlustrarunt. Vel, si otium tanta legendi non adest, erit in promptu Fletvoodus, qui *Syllogem inscriptionum*, ex illis vastæ molis operibus concinnavit, & in usum tironum edidit. His addant scriptores, qui Romanorum numismata recensuerunt & explanarunt: quos inter excellunt Patinius, Spanhemius, Vailantius, & Bandurius, qui rem numariam docte, & luculenter exponunt. Sed jam nimis multa de his, præsertim ad te. Accipies igitur hoc munusculum, & majora alia exspectabis.

IN-

I N D E X

C A P I T U M

Quæ in hoc libro continentur.

P A R S P R I O R.

De Orthographia generatim explicat.

C A P U T I.

De littera Majuscula. pag.8C A P U T II.*De scribenda J & V consonantibus,
I & U vocalibus.* 21

C A P U T III.

De Diphtongis. 24C A P U T IIIL.*De Partitione vocabulorum singulo-
rum.* 25C A P U T V.*De Accentibus.* 29
CA-

C A P U T V I.

117

De Numeris Romanorum. 31

C A P U T V I I.

De recta interpungendi ratione. 33

P A R S A L T E R A

I N Q U A

De Latina Orthographia particulatim
disquiritur.

C A P U T I.

*De ratione investigandi Orthogra-
phiam.* 53

C A P U T I I.

De singularum vocum Orthographia. 65

Typo-

Typographus Lectori.

SI quid in hoc libro peccatum est contra præcepta, quæ auctor noster tradit, condona, lector humanissime, & auctori gravioribus curis impedito; & typothetæ, qui, cum admodum festinanter librum typis describere cogeretur, singula perpendere non potuit. Quod si aliquod mendum inveneris (quod in præsentia sagacius odorari non possumus) id tu pro tuo studio & humanitate ad regulas expofitas diligenter exige, & corrige. Nos vero quædam, quæ legenti continuo se offerunt, subjiciemus tantum. Romæ v. Id. Decembr. clbcccxxxvii.

MENDA CORRIGE

Pag. 52. lin. ult.	diximus	diximus
p. 83. lin. 17.	FESTUS	FETUS
p. 86. lin. 9.	Hæresis	Herefis
p. 108. lin. 7.	Sugilo	Sugillo

IM-

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendissimo P. Magistro Sac. Palatii Apostolici.

*F. M. de Rubeis Archiep.
Tharsi Vicesger.*



IMPRIMATUR.

Fr. Raymundus Palombi Ord. Præd.
Sac. Theol. Magist., & Rñi P. Sac.
Palatii Apost. Magist. Socius.

MAG 2031493

